

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Müzik Eğitimi Bilim Dalı

BAŞLANGIÇ DÜZEYİ KLASİK SAKSAFON İCRASINDA SES ÜRETİM KONSEPTİ VE EKSPRESİF ÇALMA TEKNİKLERİ

Çağlar ÇALIŞKAN

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2017

**BAŞLANGIÇ DÜZEYİ KLASİK SAKSAFON İCRASINDA SES ÜRETİM KONSEPTİ
VE EKSPRESİF ÇALMA TEKNİKLERİ**

Çağlar Çalışkan

Danışman

Doç. Dr. Serap Yükrük

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

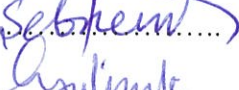
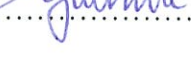
Van, 2017

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi
ANABİLİM DALI Müzik Eğitimi BİLİM DALI'nda TEZLİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Doç. Dr. Serap YÜKE'ÜK	İmza:
ÜYE (Danışman)	: Doç. Dr. Serap YÜKE'ÜK	İmza:
ÜYE	: Doç. Dr. Şebnem Y. ORHAN	İmza:
ÜYE	: Doç. Dr. Hüseyin Yurteri	İmza:
ÜYE	:	İmza:

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../201.....

Doç. Dr. Fuat TANHAN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

02.01.2017

Çağlar ÇALIŞKAN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında titiz katkıları, özverili rehberliği ve sabırlı desteği ile çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren danışmanım Sayın Doç. Dr. Serap YÜKRÜK'e öncelikle teşekkürü bir borç bilirim. Tez çalışmamın bütün aşamalarında benden yardımlarını esirgemeyerek değerli fikirleri ile çalışmama katkıda bulunan Sayın Doç. Dr. Hüseyin YÜKRÜK'e teşekkür ederim. Çalışmalarım esnasında bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlandığım Sayın Müzik Öğretmeni Siyar KÖKSAL ve Sayın Arş. Gör. Erdiç ALADAĞ'a desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmamın verilerinin toplanmasında bana her türlü olanağı sağlayan ve yardımlarını esirgemeyen Hv.Bnd.Yzb. İsmail Hakkı BURDURLU ve J.Bnd.Yzb. Metehan ÖZTÜRK'e Silahlı Kuvvetler Bando Okulları Komutanlığı'nda 2014-2016 Eğitim yılında öğrenim görmekte olan saksafon öğrencilerine ve eğitmenlerine teşekkür ederim. Hayatım boyunca benden maddi manevi her türlü yardımı esirgemeyen sevgili annem Ayşe ÇALIŞKAN'a tez çalışmam boyunca gösterdiği sabır ve anlayıştan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

ÇALIŞKAN, Çağlar. *Başlangıç Düzeyi Klasik Saksafon İcrasında Ses Üretimi Konsepti ve Ekspresif Çalma Teknikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2017.

Bu tez çalışmasında, klasik saksafon icrasında başlangıç düzeyinde ses üretimi konsepti, temel artikülasyon tekniklerinin kullanımıyla sesin ekspresif (ifadeli) ve müzikal anlatımlara uygun icrası için önemli başlıca noktalar hakkında yöntem ve yaklaşımlar sunulmuştur. Bu çalışmada öne sürülen yöntem ve yaklaşımlar evrensel bir niteliğe sahip olup çalıcı, eğitmen ve akademisyenler tarafından kullanılmaktadır. Saksafon gibi tek kamışlı nefesli bir çalgının icrasında ekspresif bir ses üretimi, nefes, ağız boşluğu ve parmaklar arasında koordinasyon gerektiren oldukça yüksek bir motor beceridir. Nefes, parmaklar ve işitme eylemlerini içinde barındıran bu motor beceri sürecine yönelik kuramsal ve yöntemsel fikirler tez çalışmasında aşamalı olarak sunulmuştur. Bahsedilen fikirler, başlangıç düzeyinde bir saksafon icracısında, sesin üretiminden, ekspresif çalma teknikleri ile müzikal ifadelerin uygulanmasına kadar geçen süreçte oluşacak algının daha hassas ve dikkate değer boyutlarda artırılabilmesini amaçlamaktadır.

Sonuç olarak ülkemizde klasik saksafon icrasına yönelik eğitimin özel, resmi ve akademik düzeyde yaygın olmayışı kaynak yetersizliğine neden olmaktadır. Müzikal alt yapısı olan kişilerin özel eğitmen nezarinde başlangıç düzeyinde saksafon öğrenmeleri için kaynak ihtiyacının önemli olduğu görülmüştür. Üflemeli ve vurmali çalgılar alanında icracı yetiştiren önemli bir eğitim kurumu olan Silahlı Kuvvetler Bando Meslek Yüksek Okulu halihazırda eğitim-öğretime ara vermiş olmasına rağmen yeniden yapılandırılacak olan Önlisans programlarında saksafona yeni başlayacaklar ve eğitmenler için kaynak açısından çalgı eğitim sürecine ve devamındaki müzikal gelişime derinlik katabilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler

Saksafon, Saksafon eğitimi, Bando, Askeri bando, İfadeli çalma, Ekspresif çalma, Ses üretimi

ABSTRACT

ÇALIŞKAN, Çağlar. *The Concept of Sound Production and Expressive Playing Techniques on Pre-Intermediate Classical Saxophone Playing*, Master Thesis in Music, Van, 2017.

This study includes the concept of sound production in pre-intermediate classical saxophone playing, also methods and approachings about the important and fundamental points for musical and expressive interpretation of the sound, using by basic articulation techniques.

In this study the ideas put forward have an universal attribute, also are used by instrumentalists, educators and scholars. Producing expressive sound on single-reed woodwind instrument like saxophone is a highly sophisticated motor skill, requiring coordination between the fingers, mouth cavity and respiration. Theoretical and methodological ideas for the motor skill process has brought gradually in this study. The ideas put forward are intended to be increased the perception that occur in the process by production of the sound to implementation of musical terms, applying by expressive playing techniques on pre-intermediate classical saxophone playing.

Key Words

Saxophone, Saxophone education, Band, Military band, Expressive playing, Make sound

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Saksafon'un Tarihçesi	2
1.2. Saksafon'un Mekanizması	5
1.3. Saksafon Ailesinin Ses Genişliği	9
2. BÖLÜM: BAŞLANGIÇ DÜZEYİ SAKSAFON İCRASINDA SES ÜRETİM KONSEPTİ VE EKSPRESİF ÇALMA TEKNİKLERİ	13
2.1. Ses Üretim Konsepti	13
2.1.1. Nefes Alma ve Diyafram	15
2.1.2. Ağız ve Boğazın Durumu	20
2.1.3. Dil Pozisyonu ve Artikülasyon	21
2.1.4. Dudak Pozisyonu.....	24
2.1.5. Kamış ve Ağızlık (Bek)	27
2.1.6. Duruş ve Çalma Pozisyonu	32
2.2. Ekspresif Çalma Teknikleri	35

2.2.1. Temiz Ses Üretimi ve Entonasyon	36
2.2.2. Legato ve Staccato Çalma	41
2.2.3. Portato ve Vibrato Çalma	44
2.3. Problem	46
2.4. Araştırmanın Amacı	47
2.5. Araştırmanın Önemi	48
2.6. Tanımlar	49
2.7. Varsayımlar	49
3. BÖLÜM: YÖNTEM	51
3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Çalışma Grubu	52
3.3. Veri Toplanması	52
3.4. Veri Analizi	53
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	54
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	54
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular	55
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular	57
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	59
5.1. Sonuç	59
5.2. Öneriler	61
KAYNAKÇA	63

EKLER.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	66

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Saksafon Çeşitleri	3
Tablo 2. Kamış Kontrolü ve Düzeltme İşlemlerine İlişkin Öneriler	30
Tablo 3. Araştırmaya Katılan İcracı ve Eğitimcilerin Çalıştığı Kurumlara Göre Dağılımları, Cinsiyetleri, Akademik Durumları, Klasik Saksafon Tecrübe Süreleri	52

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Saksafonun Ana Hatları	6
Şekil 2. Saksafon Ağızlığı (Bek) Kesitleri	6
Şekil 3. Deve Boynu Parçaları	7
Şekil 4. Tuş, perde takımı ve korumalığı	7
Şekil 5. Saksafon Sol El Ön Tuş Perde Dizini	8
Şekil 6. Saksafon Sağ El Ön ve Yan Tuş Perde Dizini	8
Şekil 7. Saksafon Ailesinin Sahip Olduğu Ses Rejistir Alanı	9
Şekil 8. Saksafon Çeşitlerinin Transpozeli Yazılışları	10
Şekil 9. Sopranino Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu	10
Şekil 10. Soprano Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu	10
Şekil 11. Alto Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu	10
Şekil 12. Tenor Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu	11
Şekil 13. Bariton Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu	11
Şekil 14. Bas Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu	11
Şekil 15. Kalın Si bemol Sesinin Armonik Ses Duyuluşları	12
Şekil 16. Saksafon Kalın Ses Alanına Ait Titreşim Kalıbı	14
Şekil 17. Çalıcı ve Saksafon Arasında Gerçekleşen Hava Akımı Hattı	15
Şekil 18. Nefes Alma Sürecinde Diyaframın Pozisyonu	17
Şekil 19. Standart Nefes Döngüsü ile Üflemeli Çalgı Nefes Döngüsü	18
Şekil 20. Boyun ve Çene Pozisyonları	20
Şekil 21. Boğaz Pozisyonu	21
Şekil 22. Dilin Ağız Boşluğu İçindeki Pozisyonu	22
Şekil 23. Dil ve Kamışın Bölünmüş Hareket Alanları	23
Şekil 24. Dil ve Kamışın Artikülasyonlara Göre Hareket Alanları	24

Şekil 25. Dudak ve Yanak Kası Kesitleri	25
Şekil 26. Çene Pozisyonları	25
Şekil 27. Dudak Pozisyonu ve Ağızlığı (Bek) üzerindeki Pozisyonu	26
Şekil 28. Kamışın Arka Kavisli Kısmı ve Kesim Şekilleri	28
Şekil 29. Kamışın Ön ve Yan Kesiti	29
Şekil 30. Ağızlık (Bek) bölmeleri	31
Şekil 31. Ağızlık (Bek) Uç Açıklık Oranları	31
Şekil 32. Kamış Yerleştirme Şekli	32
Şekil 33. Oturarak-Ayakta Çalma ve Tutuş Pozisyonları	33
Şekil 34. Sol ve Sağ Elin Klavye ve Tuşlar Üzerindeki Konumu	35
Şekil 35. Entonasyon Egzersizi I	38
Şekil 36. Entonasyon Egzersizi II	38
Şekil 37. Entonasyon Egzersizi III.....	39
Şekil 38. Entonasyon Egzersizi IV	40
Şekil 39. Entonasyon Egzersizi V	41
Şekil 40. Entonasyon Egzersizi VI	41
Şekil 41. Staccato (Kesik Çalış) Egzersizi I	42
Şekil 42. Staccato (Kesik Çalış) Egzersizi II	44
Şekil 43. Staccato (Kesik Çalış) Egzersizi III	44

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Başlangıç düzeyi klasik saksafon eğitiminde nefes, parmaklar ve işitme eylemlerinin içinde bulunduğu kompleks sürecin kuramsal ve yöntemsel anlatımının belirli aşamalarda sunulması başlangıçta büyük önem arz etmektedir. Klasik saksafon icrasında ileri seviye müzik eserlerindeki performans ve yorumlama düşünülerek, algının öncelikle ses üretimi ve devamında melodilerin nüans ve diğer müzikal öğelere göre çalınışı şeklinde hedefe odaklı yönlendirilmesi ve yönlendirilmesi profesyonel gereklilik olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada saksafon klasik anlamda bir değerlendirme ve araştırmaya tabi tutularak; başlangıç düzeyinde bir icrada çalgıya adapte olmak adına yapılması gereken kuram, yaklaşım ve yöntemler öne sürülmüştür. Böylece saksafon, mekanizması ve ses genişliği, ses üretimi ve ekspresif çalma teknikleri çerçevesinde ele alınmış ve konular bu fikirler ekseninde sınıflandırılmıştır. Başlangıç düzeyinde bir klasik saksafon icrasında sesin üretimi ile başlayan süreç belirli kuramsal ifadeler ve temel teknik uygulamalar dahilinde sunulacaktır. Devamında ekspresif çalma teknik ve yöntemleri ile icraya yönelik müzikal algının daha hassas ve dikkate değer boyutlarda artırılabilmesi amaçlanmaktadır.

1.1. Saksafon'un Tarihçesi

Bu araştırmada, araştırma konusuna ilişkin saksafon algısı, tarihi, mekanizması ve çalma tekniklerine dair dataylı bir giriş bölümü hazırlanması uygun görülmüştür.

Tahta nefesli algılar ailesinden olan saksafon, bakır-pirinç alaşımlı olup tek kamışlı ağızlık (bek) ile alınmaktadır. 1840 yılında Belçikalı algı yapımcısı Adolphe Sax'ın tahta nefeslilerin en gr ve güçlüsü olan bir dizi çalgı yapmayı istemesi ile saksafon ailesi ortaya çıkmıştır (Hart 2010). Paris'te çalgı yapımı ile uğraşan Sax, bas klarinetin sınırlı kalın ses alanını genişletip akustiğini ve tuş takımını geliştirmiştir. Sax bunun yanı sıra tahta nefesli bir çalgıya benzer tuşları olan Ophicleide adlı bas ses rengine sahip geniş konik yapılı bakır çalgının da yapımcısıydı. Bu iki çalgıda edindiği tecrübe ve birikim hayalini kurduğu ilk saksafonları yapması için gerekli yetenek ve teknolojileri geliştirmesine imkan sağlamıştır (Horwood 1980: 135).

Sax, tahta nefesli çalgının evikliği bakır bir çalgının tasarımı ile iki farklı ses alanında aynı parmakların kullanılabildiği, klarinetin aksine oktav tuşuna basılı iken sesin tınısı bozulmayan gelişen bir çalgı yapmıştır. Böylece Sax, klarinet gibi tek kamışlı ağızlığı olan, ophicleide gibi konik bakır bir gövde ve saksafon ile klarinetin akustik özelliklerine sahip bir çalgı dizisi ortaya koymuştur.

Sax'ın yaptığı bu çalgı dizisinde dikkat çeken nokta, standart çok sesli koro toplulukları ve müziklerinde bulunan Soprano-Alto-Tenor-Bas (SATB) dizilimidir. Saksafonu tek bir çalgı olarak düşünmek yerine adeta bir koro gibi çeşitlendirmiştir. Bu haliyle geniş bir ses alanına sahip büyük bir aile oluşturan Sax, algıların boyutları ve ses tınıları arasındaki görsel bağıntıyı da göz önünde tutarak estetik ve modern bir düşünce tarzı ortaya koymuştur.

Tablo 1. Saksafon Çeşitleri

Saksafon türleri	Tonlar
Sopranino Saksafon	Mi bemol
Soprano Saksafon	Si bemol
Alto Saksafon	Mi bemol
Tenor Saksafon	Si bemol
Bariton Saksafon	Mi bemol
Bas Saksafon	Mi bemol
Kontrabas Saksafon	Mi bemol

28 Haziran 1846'da çeşitli ebatlarda yapımı gerçekleşen saksafonlar için 15 yıllık patent verilmiş ve patent iki gruba ayrılmış 7 çalgının temel tasarımlarına ait 14 versiyonu kapsamaktaydı (History of The Saxophone, 2014). Adolphe Sax'ın patentinin 1866 yılında dolmasının ardından birçok üretici saksafon modelleri üzerinde bir yarış içine girmişler ve Sax'ın orijinal tasarımına birçok eklenti ve değişimler yapılmıştır. Aynı yıl Millereau Co. adlı şirket Fa diyez tuşu ekli bir özelliğe sahip patent almış; 1875 yılında Goumas, Boehm sistemindeki klarinetin parmak pozisyonlarına sahip bir saksafon patenti almıştır. Sax ise 1881'de çalgıda çeşitli değişiklikler yaparak: kalak kısmında Si bemol ve La sesleri, dördüncü oktavı kullanarak Fa diyez ve Sol seslerinin eklenmesi ile çalgının ses alanını genişleterek kendi orijinal saksafon patentini geliştirmiştir (De Villiers, 2014: 36).

Bu süreç içerisinde saksafon mekanik gelişimini sürdürürken popülaritesi ivme kazanmış bir çalgı olarak Fransa ve Belçika'da askeri bandalarda kullanılmaya başlamıştır. Almanya'da kullanımı reddedilmiş olsa da Fransız ve Belçikalı askeri bandolar Bariton (Mi bemol), Tenor (Si bemol), Alto (Mi bemol) ve Soprano'dan (Si bemol) oluşan dörtlü saksafon grubunu topluluklarına dahil etmişlerdir. İngiliz askeri bandoları ise alto ve tenor olmak üzere en az iki saksafonu içlerinde

bulundurmşlardır. Günümüzde, saksafon tüm dünyada askeri bandoların kullandığı bir çalgı durumundadır. Sırasıyla konser bandolarına da girmeye başlamış ve Bariton, Tenor (Si bemol) ve Alto (Mi bemol) saksafonun kullanıldığı bando oluşumlarını meydana getirmişlerdir. Avrupa'daki tipik üst seviye konser bandolarında 2 alto 1 tenor ve 1 bariton saksafon kullanılmaktadır (Fandetti, 2015: 3).

20'nci yüzyıl başlarında, saksafon tanınırlığını artırdıktan sonra birçok besteci piyano, konser bandosu ve orkestra eşlikli saksafon eserleri bestelemiştir. Claude Debussy "Rhapsodie" for saxophone and orchestra (1901) Vincent d'Indy "Choral Varie" (1903) adlı eserler yazmışlardır. Bu süre zarfında, Richard Wagner ve Richard Strauss'un Alman romantizminin geleneksel yönlerine karşı radikal duruşuyla bilinen "Fransız Altılıları" ve Debussy'nin kromatizm ve ağır orkestrasyonu, müzik üzerine taze ve daha sanatsal fikirleri savunarak eserlerini yazmışlardır. Arthur Honegger "Concerto da Camera" for saxophone, Darius Milhaud "La Creation Du Monde" ve "Scaramouche" (1923) günümüz klasik saksafon repertuarının ilk eserleri olması sebebiyle oldukça popüler kabul edilmektedir. Soprano, Alto, Tenor ve Bariton saksafondan oluşan klasik (Saxophone Quartet) "Saksafon Dörtlüleri" için çoğunluğu Fransız bestecilerin olan klasik kompozisyon ve düzenlemeler yapılmıştı. Tarihsel olarak bakıldığında saksafon dörtlüleri Paris Konservatuvarı profesörleri olan Marcel Mule ve Daniel Deffayet'nin önderliğinde gelişmiştir. 1928 yılında başlayan bu akım 1953 yılına kadar zirvesini oluşturmuştur. "Mule Quartet" dörtlü çalgı grupları repertuarının gelişiminde öncü rolü ve çalıcılarının gösterdiği yüksek virtüözlük seviyesi nedeniyle geleceğin dörtlü çalgı gruplarının prototipi olma özelliğini taşıdığı rahatlıkla söylenebilir.

20'nci yüzyılda Avrupa'daki hızlı yükselişi ile saksafon klasik anlamda müzikal olgunluğa ulaşmaya başlamıştır. 1. Dünya Savaşı ile çoğunluğu Avrupalı devletlerin hakimiyetindeki Afrika'daki insanlar köle olarak yeni kıta Amerika'ya getirilmişlerdir. Beraberlerinde kültürleri ve müziklerini de getiren Afrikalı köleler yoğunlukla buldukları New Orleans'da artık Afro-Amerikan insanlar olarak düzenledikleri festivaller ile yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Blues ve Bigband müziği ile dans orkestralarının yaygınlaşması saksafonun başrolünde gelişmeye başlamış, tam bir caz topluluğu olmayan bu müzik grupları daha sonraları Coleman Hawkins, Lester Young, Dexter Gordon ve John Coltrane gibi ünlü caz saksofoncuları ortaya çıkarmıştır. Bu sayede saksafon caz müziğinde bir çok popüler bir solo çalgı olmaya başlamıştır. Saksafonun bu karşı konulmaz yükselişi klasik, blues ve caz müziğinde elde ettiği başarı; funk, reggae ve rock and roll gibi diğer popüler müzik türlerinde de solo bir çalgı ya da grubun bir parçası olarak devam etmiştir.

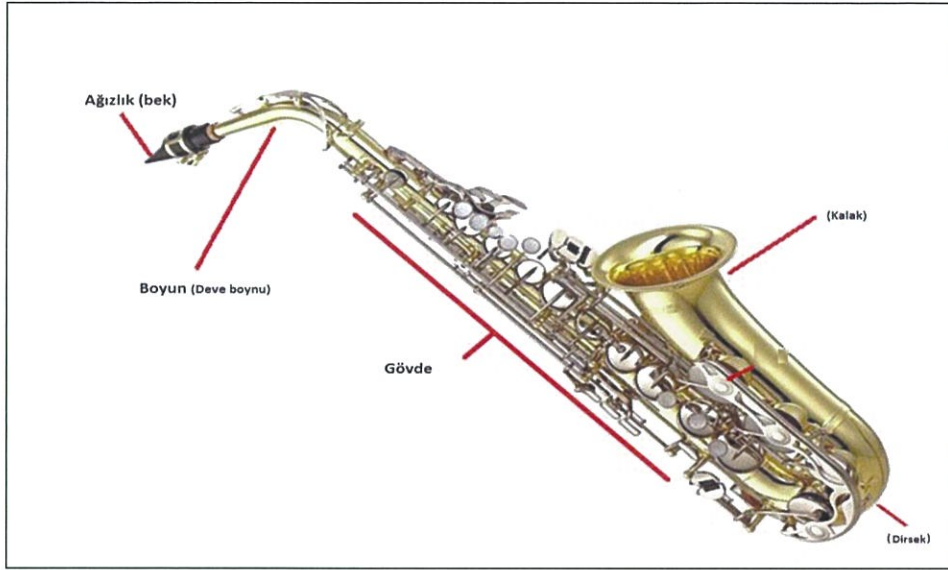
Tahta nefesli çalgılar ailesindeki en modern çalgı olan saksafon, 19'uncu yüzyılda Avrupa'da başladığı serüveninde klasik müzik ve askeri bando müziği çalgısı olarak kullanılmıştır. 20'nci yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Amerika kıtasında yeni bir kültürün parçası olarak blues, caz ve diğer popüler müzik türlerine adapte olarak günümüze kadar gelen süreçte evrensel bir niteliğe ulaşmıştır.

1.2. Saksafon'un Mekanizması

Geçmişten günümüze saksafon pirinç, bronz, ağaç, plastik ve polikarbonat gibi çeşitli maddelerden üretilmiş olsa da en yaygın ve kullanışlı olan bakır-pirinç alaşımından yapılmaktadır. Böyle olmasına rağmen, (flüt gibi) bakır çalgılar yerine tahta nefesli çalgılar içinde kategorize edilmiştir. Bakır bir çalgıdaki gibi çalıcının ağızlığına karşı koyduğu dudakları ile titreşen ses dalgaları, saksafonda kamış içerisinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla farklı ses perdeleri, açılıp kapanan tuş takımından geçen havanın çalgı içine üflenmesi ile oluşmaktadır.

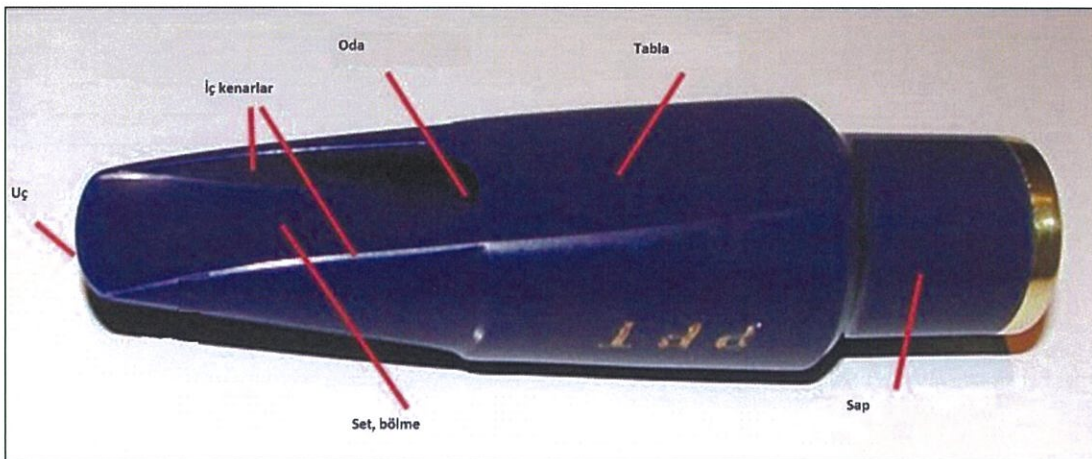
Görünüş ve yapı olarak, gövdenin en üst noktasından dirsek kısmı sayesinde kalak ile birleşimini sağlayan "U"¹ biçimde ve konik şekliyle çalgının en işlevsel ve ergonomik tasarımı ortaya konulmuştur. Ağızlık (bek), boyun (deve boynu) ve gövde (kalak kısmı ile birleşik) olmak üzere üç ana ayrı parçadan oluşmaktadır.

¹ Düz konik yapıya sahip olan Soprano ve Soprano Saksafon bu tanımın dışında kalır.

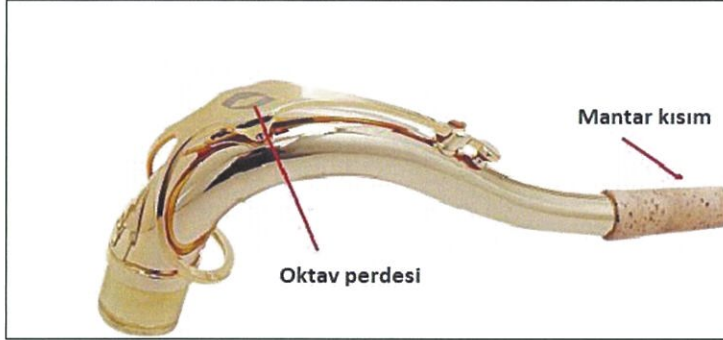
Şekil 1. Saksafonun Ana Hatları

Saksafon ağızlıkları çalgının boyutlarına göre şekillenmekle birlikte çukur ve içbükey bir iç tasarıma sahiptir. Ağızlığın alt kısmı kamışın yerleşmesi için düz bir yapıdadır. Adolphe Sax'ın orijinal ağızlık materyali sert kauçuk ve ebonit olmuştur ve klasik çalmada bunlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca günümüzde ses rengini çeşitlendirmek adına plastik, metal, cam hatta kemikten ağızlıklar üretilmektedir. Sesin titreşim kaynağı olan kamış, şeker kamışı gövdesinden elde edilmektedir ve birçok saksafon icracısı bu kamış türünü tercih etmektedir. Fakat farklı ses ve tını oluşturmak maksadıyla fiberglas ya da diğer kompozit materyallerden yapılmış bazı kamış türleri de bulunmaktadır.

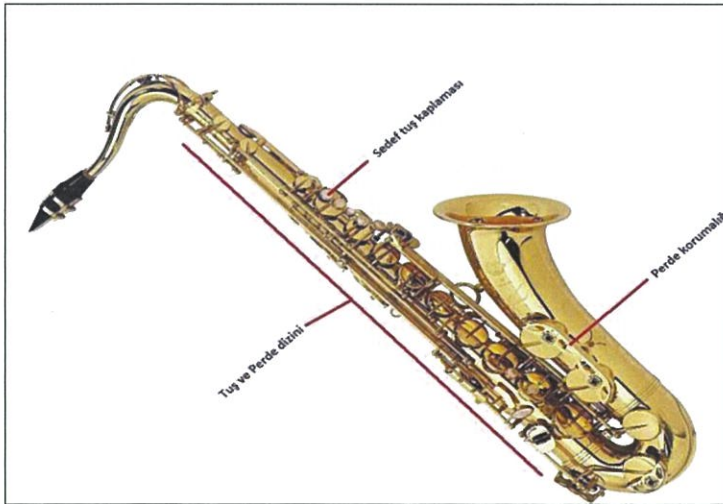
Şekil 2. Saksafon Ağızlığı (Bek) Kesitleri

Boyun kısmı saksafonun ağızlık ile birleşimini sağlayan mantar kısım ve sesin bir sekizli yukarıdan duyulmasını sağlayan oktav perdesi bulundurmaktadır.

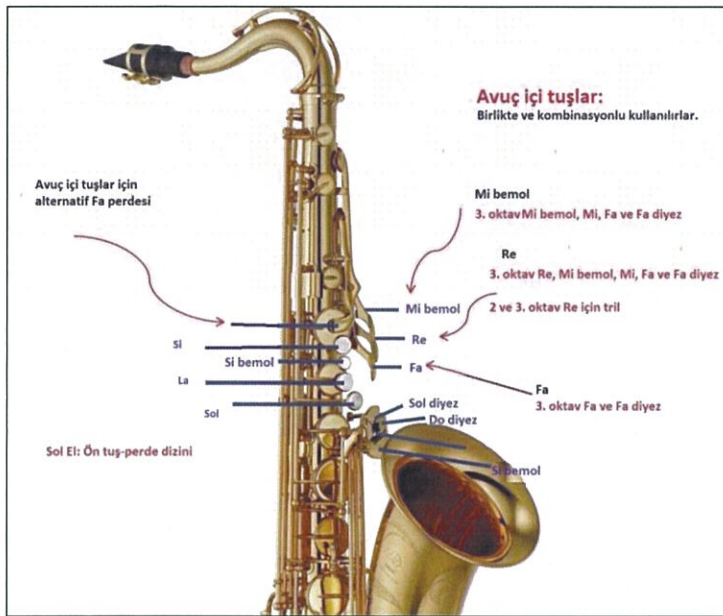
Şekil 3. Deve Boynu Parçaları

Gövde, uzun konik bir borunun dirsek kısmındaki “U” biçiminde bir parça ile kalağa kadar uzandığı yapıyı meydana getirmektedir. Tüm bu yapı boyunca çeşitli boyutlarda 20-23 arasında ses deliği bulunmaktadır. Bu deliklerin üstünde hava geçirmezliği sağlayan yumuşak deri (güderi olarak da bilinen) ile birleşik perde adı verilen dairesel kapaklar bulunmaktadır. Perdelerin üzerinde parmak konulması için eklenmiş tuşlar doğrudan gövde üzerinde ve kenarlarda bulunanlar olmak üzere iki kısma ayrılabilir. Tuşlarda parmakların konulduğu yerler hem sedef hem de plastikten yapılmaktadır.

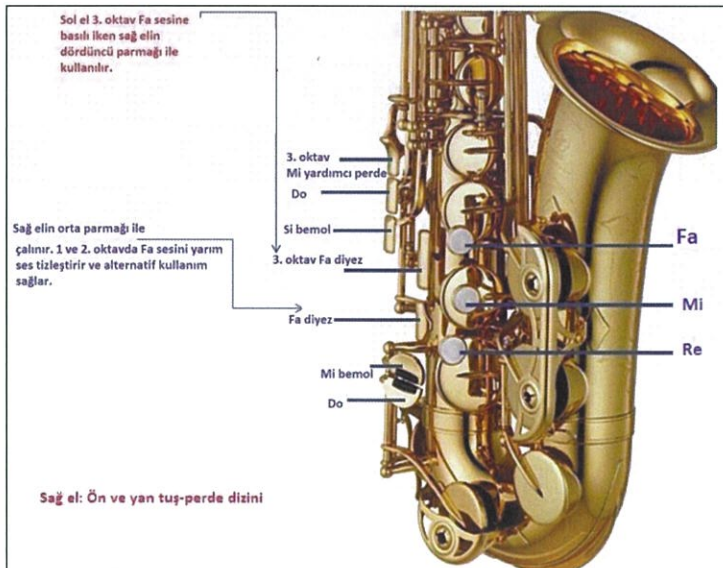

Şekil 4. Tuş, perde takımı ve korumalığı

Tüm saksafonlar genel hatları ile ağızlık, boyun, gövde ve tuş-perde dizini şeklinde tasarlanmıştır. Tuş ve perde mekanizması sol el ve sağ el için belirli bir dizinde oluşturulmuştur. Her iki elin kendine ait kullandığı tuş ve perdeler belirli ses aralığını oluşturmaktadır. Konik ve “U” biçiminde tasarlanan tüm saksafonlar aynı tuş-perde yerleşimini kullanırken, düz konik yapıları itibariyle kalın ses tuş alanları, Sopranino ve Soprano saksafonların şekillerine uygun bir yerleşimde yapılmıştır.

Şekil 5. Saksafon Sol El Ön Tuş Perde Dizini

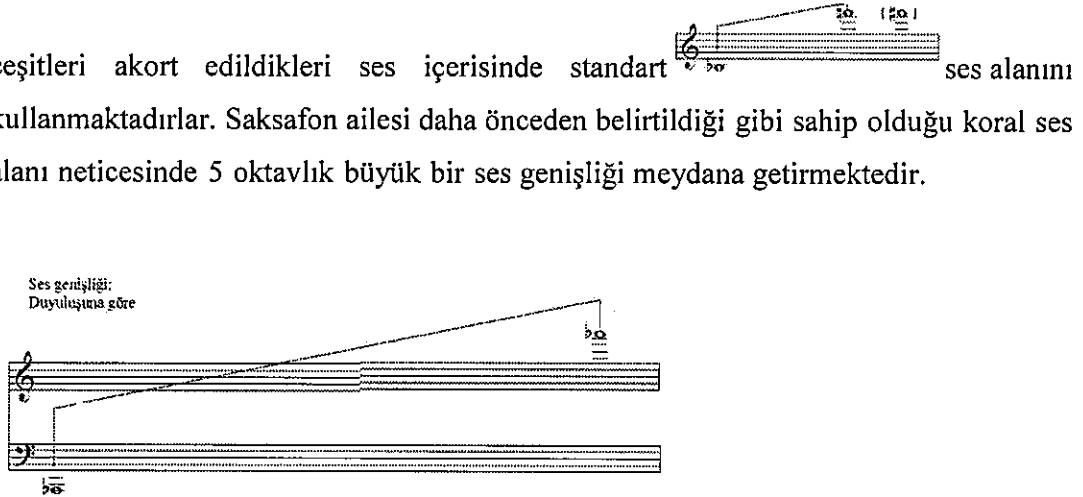

Şekil 6. Saksafon Sağ El Ön ve Yan Tuş Perde Dizini

1.3. Saksafon Ailesinin Ses Genişliği

Saksafon ailesi bir koro gibi düşünülduğünde Soprano'dan Bas'a geniş bir ses alanı oluşturmaktadır. Çalgıların her biri için karakteristik bir ton belirlenmiş ve buna göre akort edilmiştir. Böylece seslerin duyuluşları ve yazılışları farklılık göstermektedir. Ancak ortaya çıkan farklılığın sebebi çalgının yapımında oluşturulan ses alanının Sol anahtarında kolay ve rahat nota okunabilmesi düşünülerek akort edilmesindedir.

Örneğin Tenor saksafon, duyuluş olarak Fa anahtarındaki birinci boşluktaki La bemol sesinden Sol anahtarındaki dördüncü boşluktaki Mi notasına kadar bir alan kullanmaktadır. Görüldüğü üzere hem kalın hem tiz ses alanını kullanan bu çalgı için iki farklı anahtar kullanmak yerine yapım aşamasında sesler Si bemol tonunda akort edilmiştir. Bu haliyle transpoze edildiğinde notalar bir ses yukarıdan yazılmış aynı zamanda duyuluş olarak da bir oktav aşağıdan geldiği için sadece sol anahtarını kullanarak nota okuma ve çalma zorluğu ortadan kaldırılmıştır. Bütün saksafon çeşitleri akort edildikleri ses içerisinde standart ses alanını kullanmaktadırlar. Saksafon ailesi daha önceden belirtildiği gibi sahip olduğu koral ses alanı neticesinde 5 oktavlık büyük bir ses genişliği meydana getirmektedir.

Şekil 7. Saksafon Ailesinin Sahip Olduğu Ses Rejistir Alanı

Ortak uygulamada tüm saksafonlara müzik yazmak için sol anahtar kullanılmaktadır. Saksafonlar transpozeli çalgılardır ve Piyano'daki 1. Oktav Do notasını elde etmek için saksafon çeşitlerinin notasyon yazılışı şu şekilde ifade edilir:

Şekil 8. Saksafon Çeşitlerinin Transpozeli Yazılışları

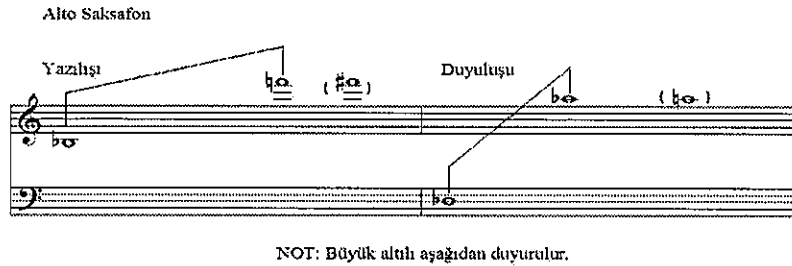
Çeşitlerine göre akort edildikleri sesler düşünüldüğünde ise her bir saksafon kendine özgü ses alanı ve duyuluş oluşturmaktadır.

Şekil 9. Sopranino Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu

Şekil 10. Soprano Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu

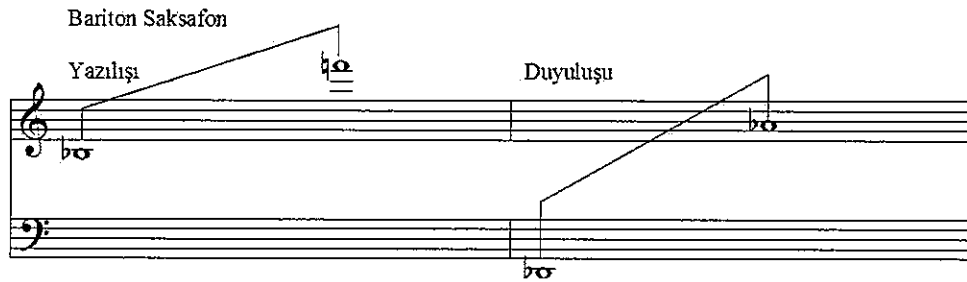
Şekil 11. Alto Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu

Tenor Saksafon

NOT: 1 oktav + Büyük ikili aşağıdan duyurulur.

Şekil 12. Tenor Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu

NOT: 1 Oktav + Büyük altlı aşağıdan duyurulur.

Şekil 13. Bariton Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu

NOT: 2 oktav + Büyük üçlü aşağıdan duyurulur.

Şekil 14. Bas Saksafonun Notasyon Yazılışı ve Diyapozona Göre Duyuluşu

Modern saksafonların normal ses genişliği 3.üncü oktav Fa diyez notasına kadar ulaşmaktadır. Bu ses genişliğinin haricinde çeşitli çalma teknikleri üretilen çok daha tiz bir ses alanı da bulunmaktadır. Altissimo adı verilen bu ses alanı; hava akımı, dil, boğaz ve dudak pozisyonu varyasyonları ile elde edilen esas sesin armoniklerinden oluşur.²

² Armonik sesler, bir çalgı ya da sesin normal ses alanının haricindeki çok daha tiz ses alanını tanımlamaktadır.

Saksafonda 1. oktavdaki diziden herhangi bir sesin üflenmesi esnasında oktav perdesine basıldığında oktav yukarısı olan ilk armonik sesi üretilmiş olur. Hava akımı ve dudak pozisyonu doğru oranda kullanıldığında diğer armonikler de üretilecektir. Bu ses alanında hakimiyet oldukça fazla çalışma ve egzersiz gerektirdiği gibi diğer ses alanında gösterilen performans kadar net bir icra sağlamak oldukça zordur.

Şekil 15. Kalın Si bemol Sesinin Armonik Ses Duyuluşları

Saksafon altissimo ses alanı virtüöz çalıcı ve teorisyenler tarafından 3.üncü oktav Fa diyez notasından 5. oktav Mi bemol notasına kadar belirtilmektedir. Aynı zamanda altissimo ses alanı, daha iyi anlaşılması için alt ve üst olarak iki kısımda incelenmiştir. Altissimo ses alanından elde edilebilecek tüm sesler, belirli dudak ve nefes kontrolünün yanı sıra bazı farklı parmak pozisyonlarının kombinasyonu ile mümkün olmaktadır.

2. BÖLÜM

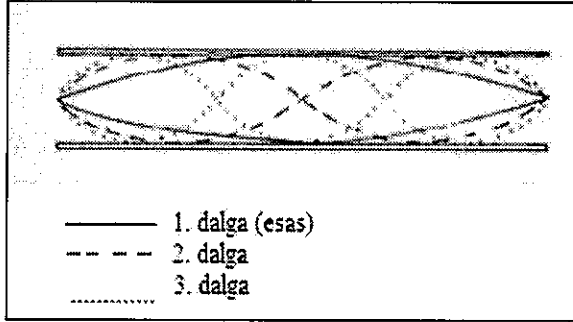
BAŞLANGIÇ DÜZEYİ SAKSAFON İCRASINDA SES ÜRETİMİ KONSEPTİ VE EKSPRESİF ÇALMA TEKNİKLERİ

2.1. Ses Üretim Konsepti

Saksafon gibi tek kamışlı nefesli bir çalgının icrasında ekspresif bir ses üretimi, nefes, parmak ve ağız boşluğu arasında koordinasyon gerektiren oldukça yüksek bir motor beceridir. Saksafonda, dudaklar ağızlığın uç tarafına oturtulur ve içine hava üflenir. Üflenen hava, kamışı uyarır böylece çalgının gövdesinde oluşan yüksek iç basınç frekansı ile orantılı olarak kamış titreşir (Hofmann, 2014: 1-2). Bu süreç ses üretiminde oluşan standart eylemsel aşamadır.

Üflemleri çalgının içerisinde titreşen hava akımı sadece tüm çalgı boyunca ilerlemez aynı zamanda birkaç farklı şekilde bölünür. Uzun titreşim tarafından üretilenler esas ses ya da ilk dalga ve kısa parçalar halinde oluşan titreşimler tarafından üretilen sesler, Armonik (tiz sesler) ses ya da ikinci dalga olarak adlandırılır. Çeşitli dirençteki bu tiz sesler farklı çalgıların ses tonları arasında ve aynı zamanda aynı çalgının ton kalitesinde çeşitliliği ayırt etmemize imkan sağlayan karışımdır. Bu fenomene ait ilkel bilgi saksafon tonu ve sesinin doğasının anlaşılması için gereklidir (Teal, 1963: 46).

Yukarıda anlatılan ses dalgasının enerji hareketlerini bir diyagram üzerinde görmek konuyu anlaşılır kılmaya yardımcı olacaktır. Kesintisiz çizgi, saksafon kalın ses alanında (saksafondaki ilk 12 kromatik ses) çalındığında ortaya çıkan ana titreşim kalıbıdır.

Şekil 16. Saksafon Kalın Ses Alanına Ait Titreşim Kalıbı

Saksafon, yapımı ve mekanizmasının doğal sonucu olan esneklik sayesinde diğer üflemeli çalgılardan daha çeşitli ses niteliklerine sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ses üretim konseptini oluşturan nitelikleri belirginleştirmek için referans olarak belirli terimler kullanmak daha iyi olacaktır:

Yoğunluk, üretilen sesin enerjisidir ve kullanılan hava akımının yeterlilik derecesine bağlıdır. Bu haliyle nefes desteği miktarı ile doğrudan orantılıdır.

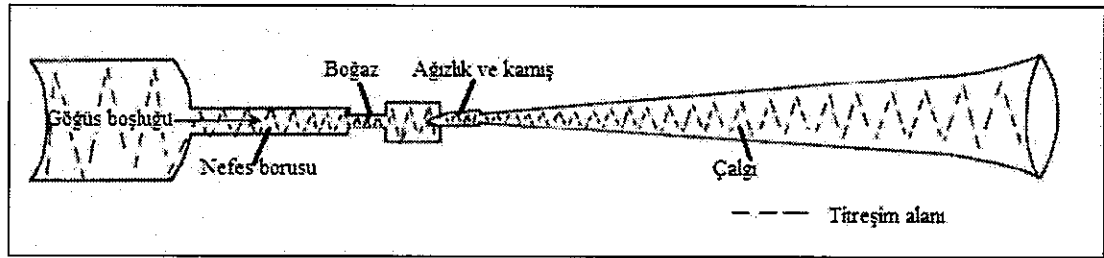
Rezonans, ağızlık ve kamış mekanizması ile nefes desteğinin kullanım derecesidir. Bu mekanizmadaki konu, rezonans noktası olarak bilinen en etkin hava akımı-titreşim ilişkisini incelemektir. Bu nokta, büyük ses hacmine gerek kalmadan ses izdüşümü sunar ve sesteki çınlayan özgün nitelik ile tanımlanabilir. Hava akımı desteği ve dudak pozisyonu rezonansı kontrol etmede oldukça önemli faktörlerdendir.

Sesin merkezi (çekirdek), rezonansın bir içeriğidir ve sesin entonasyon ve dayanıklılığındaki dengeye katkıda bulunması için gereklidir. Keskinlik, sesin içindeki tiz dalgaların (armonikler) ürettiği izdüşümlerdir diğer bir deyişle sesin üretiminde ortaya çıkan yüksek frekanstaki gizli titreşimlerdir. Sesteki keskinlik ağızlık-kamış ilişkisinden ortaya çıkmaktadır. İstenilen ve belirli derece keskinlik oranı müzikal yargı ile ilgili bir durumdur.

Renk, sesin spektrumlarının tüm renklerini muhteva eder ve koyu, mat ya da parlak olarak nitelenmesi için kullanılmaktadır. Parlak ses tiz ses dalgalarının önemini belirtirken koyu ya da mat ses onların azaldığı ortamda oluşmaktadır. Tını, çalgıların sesleri ya da benzer çalgıların farklı türdeki sesleri arasında ayırım yapmamıza imkan veren özgün ve karakteristik bir duyuluştur (Germen, 2013: 181).

Bir sesin içindeki titreşimlerden herhangi birinin bastırılması ya da vurgulanması orantıları değiştirir ve böylece ses sayısız renk ve ton farkına sahip olabilir. Bu fenomenin görüldüğü bir çalgı olarak saksafonda ses üretiminde armoniklerin kullanımı ve farkına varılması oldukça önem kazanır. Aynı zamanda sesin ve tonun ifadesinde etkileyici nitelikler oluşmada büyük bir orana sahiptir (Liebmann, 1989: 5).

Diğer etken faktörler, dinamikler, artikülasyon, sesin uzunluğu, vibrato ve kişisel ifadenin birlikte kombinasyonu şeklinde sıralanabilir. Tüm bunlar sesin **şekillenme** aşamasının büyük bölümünü geçirdiği boğaz ve ağız boşluğu içerisinde gerçekleşmektedir. Kalan aktivite kamış ve ağızlık içerisinde hava akımının başlattığı titreşim ile oluşmaktadır.

Şekil 17. Çalıcı ve Saksafon Arasında Gerçekleşen Hava Akımı Hattı

Saksafonda ses üretiminde nitelikli bir yol izlemek maksadıyla ortaya konulan referans terimler üzerinde durmak kişisel bir ton ve ses üretiminin önünü açmaktadır. İfade edilen terimler ışığında devamında sunulacak kavram ve yöntemler ile saksafon için gerekli uygulamalar daha anlamlı ve geniş bir çerçevede sunulacaktır.

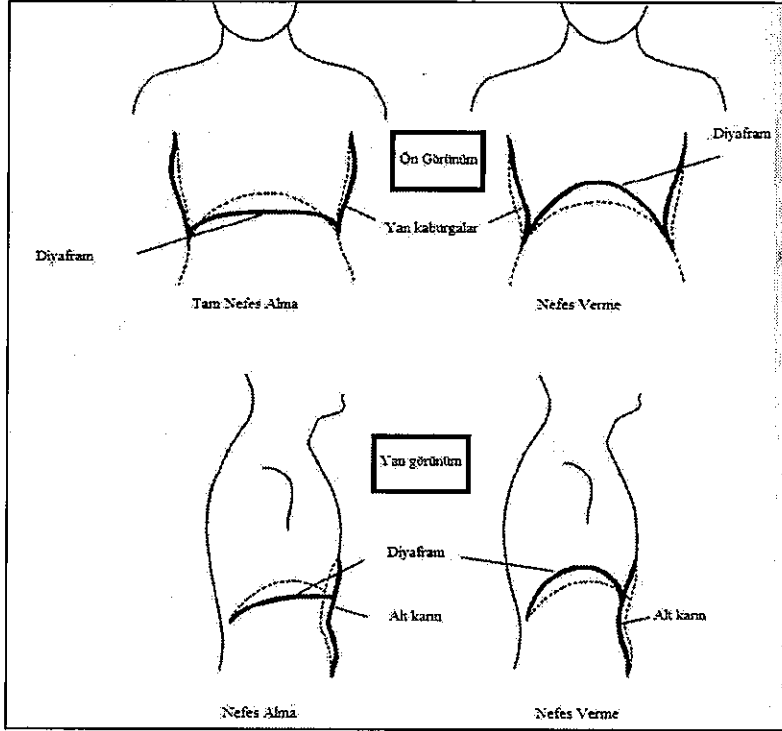
2.1.1. Nefes ve diyafram

Müzikal bir sesin yapısı, insan kulağına basınç uygulayan hava içerisinde titreşen dalgaları içermektedir. Bu dalgaları oluşturmak için belirli bir dizin içinde gerçekleşen hava devinimine ihtiyaç duymaktadır. Bakır nefesli çalgılar dudaktaki titreşimler ile sesi meydana getirirken tahta nefesli çalgılar havanın kamış içinde oluşturduğu titreşim ile elde etmektedir. Tahta nefesli çalgılar da kendi içinde tek ve çift kamışlı çalgılar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Saksafon ve klarinet gibi tek kamışlı çalgılarda hava akımı kamışta titreşir ve ağızlıkta devam ederek aktarılır. Fagot ve obua gibi çift kamışlı çalgılarda ise hava akımı iki parçalı kamış yüzeyinde titreşerek işlevini yerine getirir. Kamışlı çalgılar çalma şekilleri gereği ses üretiminde temelde aynı materyali kullansalar da bazı farklılıklar gösterebilirler. Tahta nefesli çalgılar

açısından ses havanın kamış ve ağızlık aracılığı ile titreşimli dalgalara dönüşümü, ses üretim konseptinin en önemli aşaması olan nefes kullanımını ortaya koymaktadır.

Başlangıç aşamasında üflemeli çalgı müzisyenlerinin hava akımının kontrol ve yöntemi için ciddi düşünce sarf ederek çalmaya yönlendirilmesi çalışmalarında müzikal anlamda düş kırıklıklarından uzak tutacaktır. Nefes almak, zamanlaması önemli olan çok sayıda etkileşimli kas hareketini içeren kompleks bir eylemdir. Bu eylemin gerçekleştiği süreç tamamen ciddi bir motor beceriyi meydana getirmektedir. Hava akımının vücut içerisinde doğru şekilde kullanılması sürekli ve yeterli çalışma ile derin ve hızlı nefes almayı beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında nefes alma ve kontrolü temiz ses üretimi için önemli bir konu olarak değerlendirilmelidir.

Göğüs boşluğu içerisinde başlayan eylem, burada bir kas dokusu olan diyafram aracılığı ile ilk hareketine kavuşur. Diyafram göğüs boşluğunun altını tamamen kapatır ve içine hava dolduğunda kubbe şeklini alan bir yapıya dönüşür. Normal şekilde nefes alırken havayı ciğerlerimize doldururuz. Ancak nefesli bir çalgıda performans sağlamak için diyafram kası oldukça önem kazanır. Solunan hava miktarını artırmak için diyafram içerisindeki alan da kullanılır. Bu alanı nefes alma hareketinde etkili ve verimli şekilde kullanmada duruş (postür) önemli bir rol oynar. Oturarak ya da ayakta ve dik bir duruş alışkanlığı geliştirmek olmalıdır. Çökmüş bir pozisyon göğüs boşluğunu tam kapasite kullanmaya izin vermez. Göğüs yüksek tutularak göğüs boşluğunun altındaki kas hareketi bu alanı çevreleyen diyafram kasının genişlemesi ile etkinleşecektir. Sağlam bir nefes alma alışkanlığı, sürekli dikkat ve sabır gerektiren yavaş bir süreçtir. Gelişimsel süreçte nefes alma hareketi tam kontrol altına alınana kadar çalgıdan ayrı bir şekilde çalışılmalıdır.

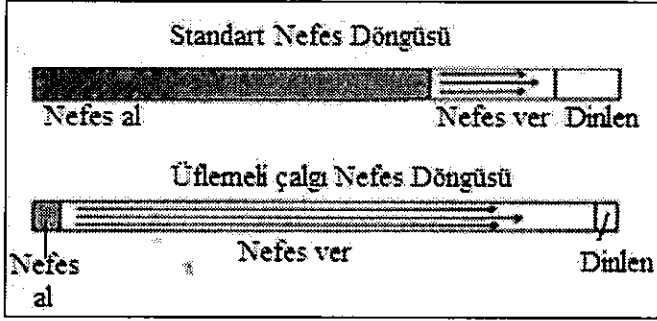
Şekil 18. Nefes Alma Sürecinde Diyaframın Pozisyonu

Düzenli kas hareketleri oluşturmak için Larry Teal "The Art of Saxophone Playing" kitabında birkaç aşamadan oluşan temel nefes ve rahatlama egzersizleri sunmuştur (Teal, 1963: 34).

1. Yavaşça yürüyün ve vücudu serbest bırakın. Herhangi ağır bir şey taşımayın.
2. Dik ve rahat durduğunuza emin olun. Omuzlar ve kollar rahat olmalıdır. Yürürken kollarınızı sallayın ve tutun.
3. Bir adımınızda hızlı ve derin bir nefes alın (tam doldurmaya çalışın).
4. Bu nefesi iki adım boyunca tutun.
5. Çeneyi Ağızınızı açarak 8-10 adım arasında yavaşça havayı boşaltın.
6. Aynı döngüyü tekrarlamadan önce iki adım dinlenin.

Dikkat edildiği üzere nefes alma hızlı iken nefes verme daha yavaş bir zamanı kapsamaktadır. Çalgınızda performans esnasında düzenli aralıklar ile nefes alma

şansınız olmayacaktır. Vücudun ihtiyaçları ve müziğin gereksinimleri arasında devam eden denge, solunum sistemi üzerinde oldukça kompleks bir görevi ortaya çıkarır. Böylece verimli ve etkin kas hareketi için nefes alma ve verme esnasında birbirine zıt hızlar kullanılmıştır.

Şekil 19. Standart Nefes Döngüsü ile Üfleli Çalgı Nefes Döngüsü

Standart bir solunum sürecinin zamanlaması ile üfleli çalgıda kullanılanın karşılaştırıldığı bir diyagram oluşturulmuştur. Şuna dikkat edilmelidir ki normal nefes almada zamanın büyük bir kısmı nefes alma ile geçmektedir. Çalma esnasında ise tam tersi gerçekleşmektedir. Dikkat edilecek diğer faktörler ise:

1. Normal solunum süreci ritmiktir. Dakikada 15 ile 17 kez civarındadır. Çalma esnasında olan ritmik değildir ve ses ya da müzik cümlesi ile orantılıdır.
2. Solunum oranı müzik cümlesinin gerekliliğine göre önemli derecede azaltılabilir. Ancak yeterli oksijen desteği sağlamak için normalden daha derin bir nefes almayı gerektirmektedir.

Nefes egzersizleri hem oturma hem de ayakta durma pozisyonlarında yapılmalıdır. Duruş düzgün ve dik olduğunda büyük bir farklılık ortaya çıkmayacaktır. Fakat kambur bir oturma pozisyonu göğüs kapasitesini azaltır ve karın bölgesi kasların hareketini engeller. Oturma pozisyon ve ayakta çalışma esnasında kaslar biraz daha farklı düzendedir. En verimli performans oturarak ortaya çıkar ve bu pozisyona çalışmalar boyunca önem verilmelidir. Ancak her iki pozisyonda da etkin bir nefes çalışması tekrarlanmalıdır.

Çalgı performansına yönelik bir nefes kullanımında, hızlı ve derin nefes alma alışkanlığı performansın zaman açısından önemli bölümünü oluşturan nefes verme için anahtar bir rol durumundadır.

Nefes alma boyunca ağız ve boğazın pozisyonu üzerinde durulması gereken bir konudur. Havanın büyük miktarı sessizce ve çabuk bir şekilde göğüs boşluğuna girmelidir. Ciğerlerin içine çabukça çok miktarda havanın geçişini sağlamak için dudaklar ve boğaz yeterli büyüklükte açıklığa sahip olmalıdır. Ağız kenarlarından soluma bu açıklık miktarını kısıtlar ve aynı zamanda boğazı da daraltmaktadır. Ancak alt çene hafifçe serbest bırakılıp (doğal bir şekilde), esneme halindeki benzer bir tam çene açılmasını oluşturulduğunda ağız orijinal şeklini kaybetmeyen çalma pozisyonuna dönüşür (Teal, 1963: 35). Tam nefes alma işlemi aşama halinde sunacak olursak:

1. Ayakta ya da oturarak dik durun ve göğsünüzü yukarıda tutun.
2. Çeneyi hafifçe düşürerek ağızınızı açın.
3. Boğazınızı esneme anındaki şekle benzer durumda tutun.
4. Bel bölgesindeki yan kaslarınızın gelişmesi diyafram kasılmasını kolaylaştırır.

Larry Teal “The Art of Saxophone Playing” kitabında nefes verme süreci ile ilgili yaklaşımında hava akımının eşit basınçta salınmasıyla daha verimli performans elde edileceği üzerine yoğunlaşmıştır. Yeni nefes almadan, tek bir nefes ile havanın serbest bırakılması ve durdurulması işlemi sayesinde havanın kontrol edilebilirliğini geliştirmektedir. Bu işlem sürecinde boğazın açıklık boyutunun ve göğüs boşluğundaki basıncın değişimi bu yöntemde ön plana çıkmaktadır. Bu yöntem çalgı olmadan şu şekilde yapılabilir:

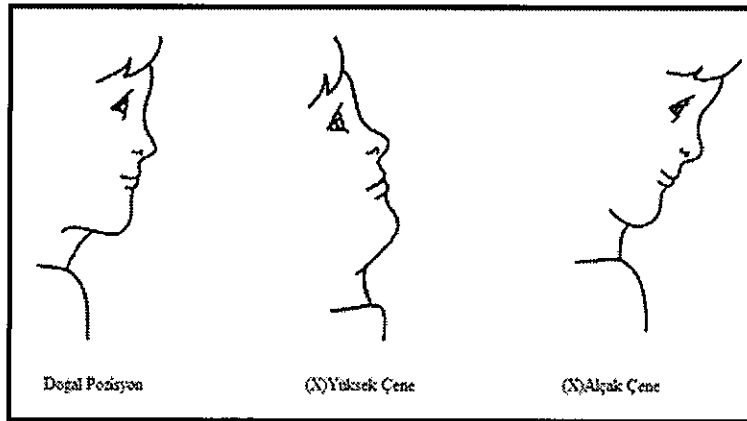
Süre: (sn)	1234	1234	1234	1234
	Üfle	Tut	Üfle	Tut

1. Dudaklarınızı açık tutun, karın ve göğüs bölgesi kas hareketini kullanarak havayı kesmeye çalışın. Ve bunu yaparken basınç eşitliğini göz önünde bulundurun. Boğaz sürekli açık tutulmalıdır.
2. Bu kez hava basıncını sabit tutun fakat çıkan havayı boğazınızı kapatarak kesin. Dudaklar sürekli açık kalmalıdır.

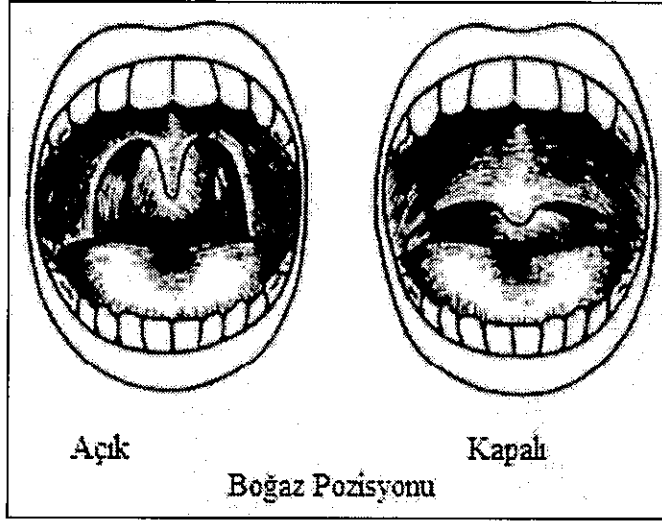
2.1.2. Ağız ve boğazın durumu

Diyafram bölgesine alınan hava, gergin bir şekilde ağız boşluğunun arka kısmı olan boğaza doğru yönelir. Boğaz kısmı konuşma esnasında sabit bir hava akımını periyodik ve değişen bir geçişliliğe dönüştürmektedir. Silindirik ve dar yapısında bulunan ses tellerine dokunan hava, sese dönüşmektedir. İçeride oluşan titreşimler bir rezonans odası oluşturur ve sonsuz sayıda ses dalgaları ile ağız boşluğuna yönelir.

Üflemeli bir çalgıda, boğazın daraltılması sonucu tek yönlü baskı oluşturulduğunda çok az bir hava akımı devinimi elde edilir. Böylece hem hava akımı basıncı hem de rezonans odasındaki titreşimler sıkıştırılmış ve ses için gerekli ortam engellenmiş olacaktır. Normal yani oldukça açık bir boğaz pozisyonu, sinirlilik ve gerginlik gibi olağandışı herhangi bir durumdan kolayca etkilenebilir. Ses üretimi için tamamen rahat bir yaklaşım açık bir boğaz ile çalmanın ilk gereksinimidir. Boyun ve çene pozisyonunun boğazın açıklığını doğrudan etkilediği unutulmamalı, doğru ve en doğal pozisyon edinilmelidir.

Şekil 20. Boyun ve Çene Pozisyonları

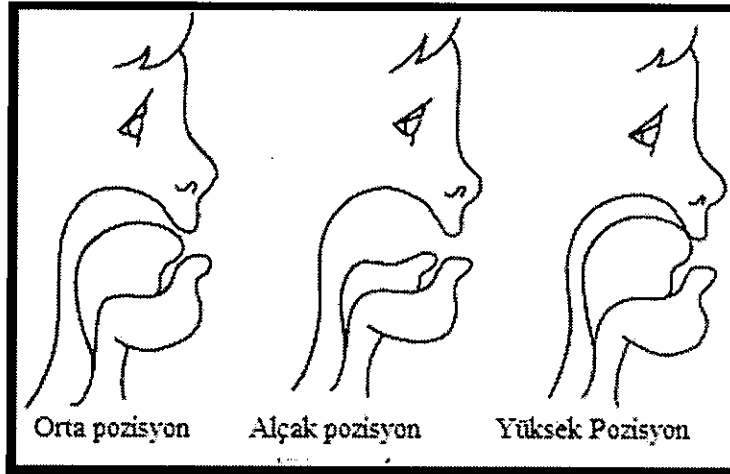
Şekil 21. Boğaz Pozisyonu

2.1.3. Dil pozisyonu ve artikülasyon

Boğaz içinden geçen hava akımı ağız boşluğunda sürece devrimine başlar. Ağız boşluğu içerisinde dişler sabit olduğundan hava akımı üzerindeki etkisi değişmezdir. Fakat dilin pozisyonu hava akımı ağızlığı girmeden hızını ve yönünü etkilemektedir. Bu aşamada dil işlevi açısından iki kısımda incelenecektir; ön (uç) kısmı ve kas dokusu artikülasyon için kullanılırken arka (tümsek) kısmı hava akımının hızı ve ona karşı koyduğu direnç üzerindeki etkisi nedeniyle çok önemlidir.

Hava akımı ağız boşluğuna girdiğinde amaç azami dağılım ve hız düzeyinde dağılımı sağlamak olmalıdır. Bu şekilde hava akımı ağızlığı girdiğinde fazladan bir itme oluşturulacak ve dilin uç kısmında biriken hava akımının düzgün bir şekilde ağızlığı gönderimi sağlanmış olacaktır (Liebmann, 1989: 5). Aksi durumda dilin arka kısmının yüksek ya da alçak kalması havayı dağıtacak ve zayıflamış bir hızda yönlendirecektir. Diğer bir durum ise dilin alta veya üstte olmasından ziyade ağız boşluğunun ortasında bir yerde pozisyon alması boğazın iç kısımlarında oluşacak gerginlik ve hafif bir tıkanıklığı da beraberinde getirecektir. Bu dil pozisyonlarının anlatılış amacı saksafoncu için doğru ve kolay ses üretimindeki etkinlik ve işlevlerinde farkındalık yaratmaktır.

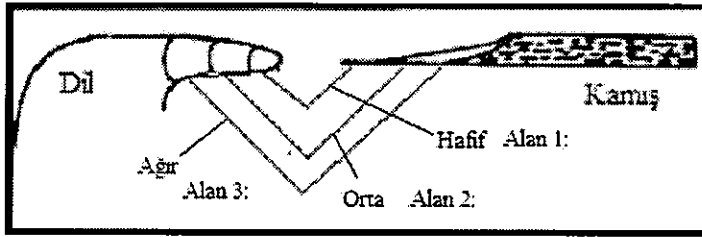
David Liebman (1994) “Developing a personal saxophone sound” adlı kitabında dilin birkaç çeşit pozisyonda önemli işlev ve etkinliğe sahip olduğundan bahsetmektedir: Orta pozisyon dilin ağız içerisinde dişlere hafifçe yaklaştığı durumdur. Bu pozisyonda hava akımının doğrusal dağılımı ve hızı azami derecededir. Bu pozisyonun diğer olumlu tarafı da dilin uç tarafının kamışın ön kısmı ile olan bağlantısında avantajlı bir pozisyonda yer alması ve dilin, kamışın ucunda çok küçük bir yüzeyi üzerinde en az salınım hareketi kullanarak ses üretimini sağlamasıdır. Başlangıç düzeyi için dilin bu pozisyonu oldukça iyi bir konumdur. Alçak pozisyon ağız boşluğu zemini üzerinde uzandığı durum iken yüksek pozisyon dilin damağa daha yakın olduğu durumdur. Dilin alçak ve yüksek pozisyonları ise saksafonun tüm ses alanlarında özellikle uzun ses üzerinde hakimiyet sağlaması için kullanılabilir. Bu sayede saksafonda ses üretiminde her oktavda sesin ya da müziğin durumuna göre farklı dil pozisyonları kullanma ve istenen ekspresif amaçlar için artikülasyon yapma olanağı artırılmış olacaktır.

Şekil 22. Dilin Ağız Boşluğu İçindeki Pozisyonu

Artikülasyon, müzikal cümlelerin ifadenmesindeki diğer nüans ve diğer müzikal öğelerin arasında başlıca bileşenlerden biridir. Artiküle edilen notanın tarzı müzik cümlesi içerisindeki ritmik akışın belirlenmesinde önemlidir. Çalışmanın içerisinde “Ekspresif çalma teknikleri” kısmında değinilecek müziğin anlatım şekline göre sese anlam ve şekil verme konusu için artikülasyon çok önemli bir alan oluşturmaktadır.

Kamış ve dil birbirinin ayna görüntüsü olarak değerlendirilebilir. Gerçekte her biri eşit alanlara bölünebilir. David Liebman, konuyla ilgili olarak sesin duyuluşunda çeşitlilikler oluşturmak amacıyla dili ve kamışı belirli yüzey alanlarına ayırmıştır. Bu alanlar ile dilin bölünmüş hareket alanının kamış üzerinde uyguladığı yoğunluk ve şiddet derecesi ile ses üzerinde artikülasyon çeşitleri meydana gelmektedir.

Şekil 23. Dil ve Kamışın Bölünmüş Hareket Alanları

Dilin orta pozisyonda konumlandırılması ile bu çeşitli artiküle sesleri oluşturmaya yardımcı olmak için vokal heceler kullanılması bu uygulamayı anlamayı kolaylaştıracaktır. Örneğin “ke” ve “ge” heceleri dilin arka kısmını hissettirir diğer yandan “de” hecesi dilin orta gerisini hissettirirken “te” hecesi dilin en uç kısmını hissettirmektedir. Bu açıdan bakıldığında dilin bölünmüş kısımlarını daha iyi hissetmek adına aydınlatıcı bir egzersiz olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan sesin farklı duyuluşta olmasını sağlamak yani artiküle etmek için de buna benzer çeşitli heceler kullanılabilir. Bu şekilde sesin duyuluşu önceden zihinde canlandırılmış olacaktır.

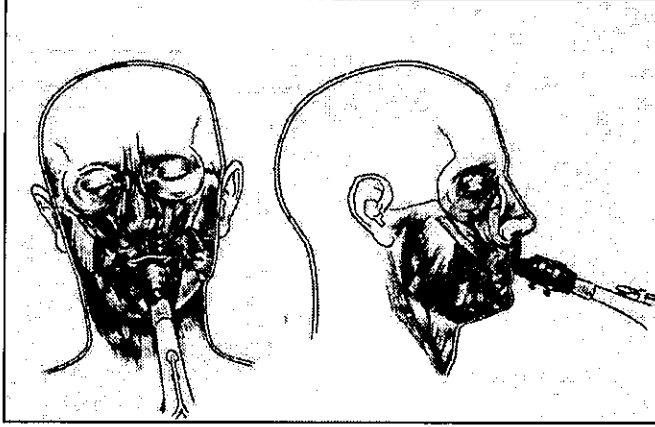
Şekil 24. Dil ve Kamışın Artikülasyonlara Göre Hareket Alanları

Yukarıdaki şekle bakarak vokal hecelerin kullanımını algılamak belirgin bir hal alacaktır. Şekilde dil ve kamışın kullanılacağı alanlar belirtilmiştir ve staccato duyuluş için “dıt” hecesi bunu karşılayacaktır. Tenuto çalış için “dı” hecesi, aksanlı çalış için “ta” hecesi ve staccato-legato (hafif kesik çalış) için “dığ” hecesi daha uygun olacaktır. Ancak bu artikülasyonlar müzik cümlesinin gerektirdiği durumlara göre farklı vokal hecelerin kullanımını ile çeşitlendirilebilir.

2.1.4. Dudak pozisyonu

Dudak pozisyonu yüz kaslarının durumu, dişler ve dudakların şeklini ele almaktadır. Tüm bu faktörler aslında dudakların ağızlık ve kamış üzerindeki konumu ile ilgilenmektedir. Dudakların en belirgin görevi hava geçirmez bir bağlantı işlevi görmesidir. Böylece hava akımının basıncı korunmakla beraber enerjisi ağızlık ve kamışa etkili bir şekilde aktarılmış olur. Ancak kullanılan bu küçük alan sesin kontrol merkezi olduğundan dolayı bu sadece başlangıçtır. Dudak ve çene konumu, kamış üzerinde hafifçe baskı yapmak için doğru sıkıştırmayı yapmalıdır. Bu sayede kamış ağızlık içerisinde düzenli bir titreşim oluşturacaktır.

Yüz yapısı, dudak pozisyonunun konumu ve kavranması için önemlidir. Yüzün kemik yapısını dudak ve yanak kasları çevrelemektedir. Bu alanda yer alan kasların yerleşimini bilmek doğru dudak pozisyonu elde etmeyi kolaylaştıracaktır.

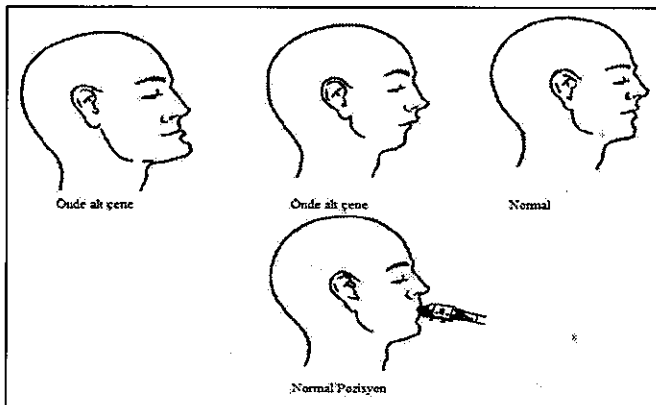

Şekil 25. Dudak ve Yanak Kası Kesitleri

Kare Çene: Bariton ve tenor saksafon çalmak için idealdir. Bu çalgılar geniş ağızlığa sahip olduğundan bu türdeki gibi geniş bir dudak ve çene ile uyum sağlayacaktır.

Sivri Çene: Çalgı seçiminde bu şekle dikkat edilmelidir. Soprano ve alto saksafon için uygun olabilecekken geniş ağızlıklı çalgılarda dudakların kıvrımı, geniş yüzeyli bir kamışa düzgün uyum sağlaması açısından oldukça radikal olacaktır.

Önde Üst-Altçene: Üst çenenin önde olması durumunda alt dudak, ağızlığı sıkıştırmak için geride kalacağına elverişsiz bir durum teşkil edecektir. Aynı zamanda üst ve alt dişlerin doğrultusu da eşit olmadığından, saksafon için uygun bir dudak pozisyonu sağlaması çok zor olacaktır. Alt çenenin önde olmaması durumu da üst dudağın ağızlığın üzerine ve alt dudağın kamışa yerleşmesinde zorluğa sebep olacaktır.

Şekil 26. Çene Pozisyonları

Saksafonda yanaklar ağız boşluğu içerisine giren hava akımı için (sesin basınç ve yoğunluğunu etkileyen) bir oda görevi yerine getirdiğinden dolayı doğal pozisyonda olması önemlidir. Dudaklar ağızlığı sıkıştırdığında o bölgede kaslar belirli bir gerilime uğramaktadır. Arzulanan doğal yanak pozisyonunu sürdürmek için yeterli kas gücü olmadığında yanaklar şişirmeye meyillidir. Bunun sonucu olarak ağız boşluğundaki hava akımı ağızlığa gönderildiğinde genişlemeden dolayı iç rezonansı sağlayamaz. Ayrıca dudak pozisyonunda da oluşması muhtemel bir gevşeme ile temiz bir ses üretmek ve dinamik değişimlere ayak uydurmak neredeyse imkansız bir hal almaya başlayacaktır. Problemi aşmak için ayna karşısında ve gözetimli bir şekilde çalışmak oldukça önemlidir.

Doğru dudak pozisyonu, titreşimin başladığı kamışın bir bölümünü kaplayan alt dudağın kas kontrolünde oluşmalıdır. Diğer yandan üst dudak ağızlığın üst tarafını dişlerin ağızlığa teması ile sıkıca tutmalıdır. Bu açıdan bakıldığında alt dudağın ağız çevresindeki diğer kasların da desteği ile kamışı sarması gerekmektedir. Temel dudak pozisyonu, ağızlığın boyutlarına bağlı olarak tüm saksafonlarda benzerdir. Dudakların ağızlık üzerindeki yerleşimi ise kamış üzerinde eşit baskı elde etmek için dudaklar ve ağızlığın tam ortalarının kesişmesi gerekmektedir. Alt dudak alt dişlerin üzerini kapsayacak şekle getirilir üst dudak normal pozisyonunda ağızlığın üzerine yerleştirilir. İlk etapta kamış ve ağızlığın üst kısmı dudakların tam karşılığına oturtulduğunda üst dudak kısmı biraz gergin bir şekilde tutulmalıdır. Pozisyonun doğru olduğuna emin olduktan sonra hafifçe doğal halinde ağızlığın üzerine bırakılmalıdır. Başlangıçta bu şekil sadece ağızlık ve boyun ile birlikte ayna karşısında ve gözetimli bir şekilde çalışılmalıdır.

Şekil 27. Dudak Pozisyonu ve Ağızlığı (Bek) üzerindeki Pozisyonu

2.1.5. Kamış ve ağızlık (bek)

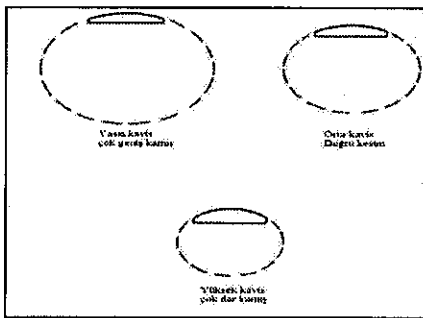
Kamış ve ağızlık konusu saksafonda ses üretiminde bireysel beceri ve yeteneklerin ötesinde olan bir alandır. Başlangıçta kamış ve ağızlık eğitimci ve öğretici kontrolünde seviye için uygun bir seçim yapılarak kullanılır. Çalgı üzerinde belirli bir deneyim kazanıldığında bu seçimler farklılık gösterebilir. Ancak bu seçim kamış ve ağızlığın birbiri ile olan bağlantısı ve işlevselliği göz önüne alınarak değerlendirilmelidir.

Tüm saksafon kamışları şeker kamışı gövdesinden yapılmaktadır. Bunun dışında başka maddeler kullanılarak üretilmiş ve denenmiş kamışlar olsa da aralarında en sık kullanılan plastik kamış olmuştur. Plastik bir kamış, standart iyi bir kamışın ses kalitesi ve esnekliğine sahip değildir ancak esas değeri onun dayanıklı ve uzun süreli kullanılır olmasıdır.

Birçok saksafon icracısı ticari yapım yani belirli markalara ait kamışları kullanmaktadır. Kendi kamışını yapan icracılar olsa da çok yaygın değildir. Ticari yapım kamışlar 10 ya da 25 adet olan paketler içerisindedir. Bu paketler kamışın sertlik durumuna göre farklı seçenekler halinde ayrılmaktadır. Ancak paket içerisindeki kamışların hepsi ortalama bir kalite sunmaz; bazıları hiç kullanılamaz haldeyken diğerleri başlangıçta iyi durumda olup kısa süreli bir kullanım sunabilirler. Bu durum genellikle kamışın kalitesi, kesiliş biçimi ve bekleme ortamından (nem-sıcaklık) kaynaklanabilir. Çalınabilir kamışları seçerken dikkat edilecek hususlar üzerine birkaç öneri sunulacak olursa:

1. Standart yapım kamışlar tercih edin: Vandoren, La voz, Roy Maier, Rico, Ciccone gibi.
2. Hangisinin sizin en iyisi olduğuna karar verene kadar orta ya da orta yumuşak kamış seçin. Kamışların sertlik dereceleri her markada aynı değildir. Bu durumda tavsiye almak sizin için en iyisidir.
3. Çok az sert olan bir kamış kısa bir çalma periyodundan sonra inceleyecektir. Bu yüzden daha en başta ses üzerinde bozulmalara neden olup olmadığına dikkat edin.

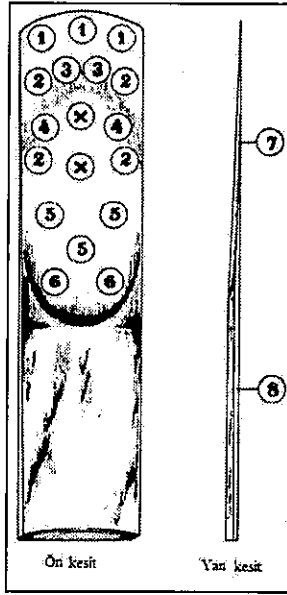
4. Paket içerisinde iyi bir kamış seçmek için, kamış boyunca uzanan düz damarlar olmasına dikkat etmek gereklidir. Damarların yani lif uzantılarının kesintili olması kaliteli bir ses üretimi oluşmasına engeldir. Bunu daha iyi anlamak için kamışı ışığa tutabilirsiniz.
5. Kamışın arkasındaki kabuklu yüzeyinde oluşmuş benekler onun kötü olduğu anlamına gelmez. Bu noktalar diğer damarlı yüzeyde ise o zaman kamış tercih edilmemelidir.
6. Hafif altın ya da krem renginde damarlı yüzeye sahip olması iyiye işarettir. Ancak yeşil ya da kahverengi gölgeler olmaması gereklidir.
7. Renksiz ya da mat bir kamış görerseniz dahi deneyin.
8. Kamışın her iki tarafının iyi bir şekilde inceltilmiş olduğunu kontrol edin. Işığa tuttuğunuzda kamışın ucuna doğru ters "U" şeklinde hafif bir karartı görmelisiniz.
9. Kamışın en arkasında kavisli bir kısım bulunmaktadır. Bu kamışın kesildiği biçimi belirtir. Güzel ses elde edebilmek için o kavisin ne yüksek ne de yassı olması gereklidir.

Şekil 28. Kamışın Arka Kavisli Kısmı ve Kesim Şekilleri

Uygun kamışı seçmek için belirli kıstaslar dahilinde kamışın görünüşleri üzerinden yola çıkmak ilk aşama olarak düşünülebilir. Bundan sonra kamışı uygun sertlik- yumuşaklık derecesi için ayarlamak oldukça önemlidir ve dikkat gerektirir. Bu derecelerin ayarlanmasında bazı yardımcı gereçler kullanılmaktadır: kesmek için özel bir kamış makası, kazıma bıçağı, ince yüzeyli zımpara kağıdı, tek taraflı jilet. Ses ile ilgili balans ve rezonans ayarlamalarında kamışın belirli bölgelerine bu gereçler ile müdahale edilebilir. Böylece kamış daha ince bir şekilde ayarlanabilir.

Bu konu ile ilgili olarak Larry Teal, (1994) “The Art of Saxophone Playing” kitabında kamışın titreşen ön kısmını belirli bölümlere ayırmıştır. Belirtilen bölümler olası balans sorunlarına uygun yanıt alınabilecek şekilde oluşturulmuştur. Deneyim ve ustalık ile keşfedilmiş bu bölümler aynı zamanda geleneksel olarak ustadan öğrenciye aktarılmış ve geliştirilerek bu halini almıştır.

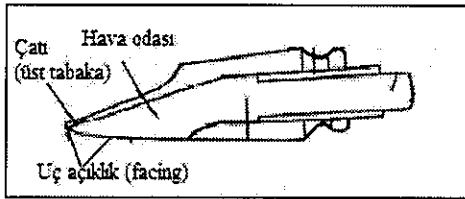
Şekil 29. Kamışın Ön ve Yan Kesiti

Kamışın damarlı yüzeyi oldukça hassas bir bölgedir. Bu alanda yapılacak her türlü müdahale için dikkatli olunmalı ve yardım almaya özen gösterilmelidir. Hava akımının ilk uğradığı ve rezonansı başlattığı yer olması nedeniyle eğitici ya da profesyonel nezaretinde kamış üzerinde işlem yapılması sorunu daha net anlamak ve çözmek için gereklidir. Üretilen her ses temelde kamışta oluşan sorunlar nedeniyle iyi hissettirmeyebilir. Şu unutulmamalıdır ki çalgının mekanizmasında oluşan sorunlar da ses üretiminde bozulmalara sebep olabilir. Çalgı mekanizmasında herhangi bir aksaklık olup olmadığı kontrol edildikten sonra kamış üzerinde müdahaleler yapmak en doğru olanıdır. Aynı zamanda yapılacak her yanlış müdahalenin kamışı kullanılamaz hale getireceği asla unutulmamalıdır.

Tablo 2. Kamış Kontrolü ve Düzeltme İşlemlerine İlişkin Öneriler

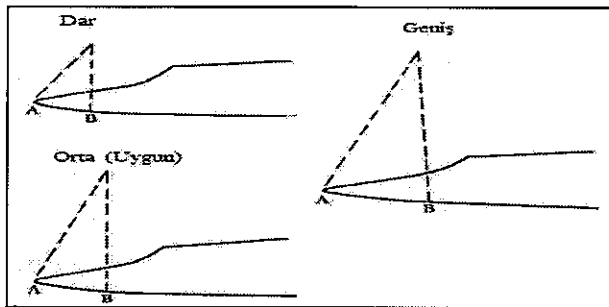
Sorun (Kamış)	Kamış alan numarası	Gereç	Yapılacak
Çok yumuşak	En uç Noktası	Kamış makası	Küçük bir miktar kes. Her kesişte kontrol et.
Rezonans yeterli değil ve mat bir ses var	1 ve 2	İnce yüzeyle zımpara kağıdı	Belirtilen bölümlerdeki iki kenarı uçtan geriye doğru hafifçe sürt.
Kalın ses alanında rezonans yeterli değil	2	İnce yüzeyle zımpara kağıdı	Belirtilen bölüme ait her iki alanı gerektiği kadar incelt. Sürekli kontrol et.
Orta ses alanında rezonans yeterli değil	4	İnce yüzeyle zımpara kağıdı	Belirtilen bölüme ait alanı gerektiği kadar incelt. Sürekli kontrol et.
Kalın ses alanında yoğunluk	6	Kazıma bıçağı	Geriye doğru hafifçe kazıyın. Gereken eğim için zımpara kullanın. Dikkatli olun kamış kullanılmaz hale gelebilir.
Çok sert	6-5-4-3	Kazıma bıçağı	Kamışın iç-orta alanı bu sıra ile kontrollü olarak inceltilir. Hafifçe zımpara ile düzeltilir.
Genel rezonans yeterli değil	7 ve 8	Zımpara kağıdı	Her iki alan dengeli şekilde inceltilir.

Ağızlık (bek) kamışta oluşan rezonans ve hava akımını kendi dizaynı içerisinde saksafona ileten önemli bir parçadır. Ağızlık, kullanılışı göz önüne alındığında ağız bölgesindeki fiziki şartların farklılığı nedeniyle kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Ağızlık her ne kadar başlangıçta eğitici ve profesyonel denetiminde ortalama bir model kullanılarak seçilse de devamında icracının yüz ve kas yapısı, kemik yapısı, dişleri ve dudaklarının kalınlık ve boyutu dahilinde değişiklik gösterebilir. Çalıcı için doğru ağızlığın seçiminde dikkat edilmesi gereken belirli fiziksel prensipler tüm saksafon ağızlık yapıları için de geçerlidir. Ağızlığın tasarımı, boyutu ve biçimi açısından ton kalitesi, tını, oktavlar arası eşitlik, esneklik ve çalma kolaylığına doğrudan etkiye sahip olduğundan dolayı ciddi ve dikkate değer bir durumdur. Ses üretimi açısından bunları kontrol eden faktörlerin bilinmesi daha iyi bir ağızlık seçiminde yardımcı olacaktır.

Şekil 30. Ağızlık (Bek) bölmeleri

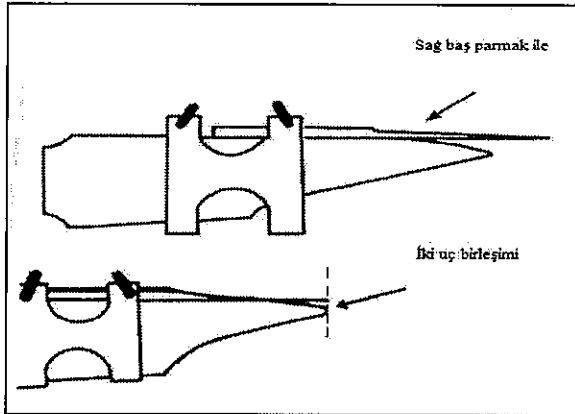
Uç açıklık (facing): Kamış ile ağızlık arasında meydana gelen boşluk ağızlık ucundaki bu kavisli yapı sayesinde oluşmaktadır. Geniş açıklık, kamışın titreşmesi için açıklığın yakın olması gerektiğinden dolayı daha fazla basınç demektir ve sesin sert ve keskin olmasını sağlar. Yumuşak çalmayı zorlaştırır ve sert bir duyuluş sağlar. İnce ve yumuşak bir kamış gerektirir. Dar açıklık dudak kontrolünü ve esnekliği azaltır. Daha sert bir kamış kullanmayı gerektirir ve öncesine nazaran daha ince bir duyuluş sağlar.

Şekil 31. Ağızlık (Bek) Uç Açıklık Oranları

Çatı (üst tabaka): kamıştan gelen titreşimlerin ilk şokunu alan kısımdır. Kamış ve ağızlık arasındaki fazla boşluk yüksek bir çatı olmasını sağlar ve bu da tiz ses alanında havayı kuvvetlendirerek vızıltılı keskin bir duyuluş meydana getirmektedir. Düşük bir çatı, üflemeği zorlaştıracığından ve kamışın buraya yakın olmasından dolayı direnç oluşturması koyu ve soluk bir duyuluşa sebep olur.

Ağızlık (bek) seçimi uzun ve zor bir süreçtir. Başlangıç düzeyi için en iyisi orta ya da standart ağızlıklar kullanmak olacaktır. Ağızlığın en önemli bileşeni olan kamışın durumu da sesin oluşmasında temel bir etkidir. Kamışın ağızlık üzerine yerleşiminin şu sıralama ile yapılması kamışın kırılması ya da zarar görmesini engelleyecektir. Öncelikle ağızlığı saran bileziğin vidalarını gevşetin. Ağızlığı sol elinize alın sağ başparmağınızla dikkatlice ittirin. Kamış ve ağızlığın iki ucu bir araya geldiğinde bilezik vidalarını sıkarak sağlamlaştırın. Ancak bileziği fazlaca sıkmak titreşimi engelleyeceğinden dolayı yeteri kadar sıkılmalıdır.

Şekil 32. Kamış Yerleştirme Şekli

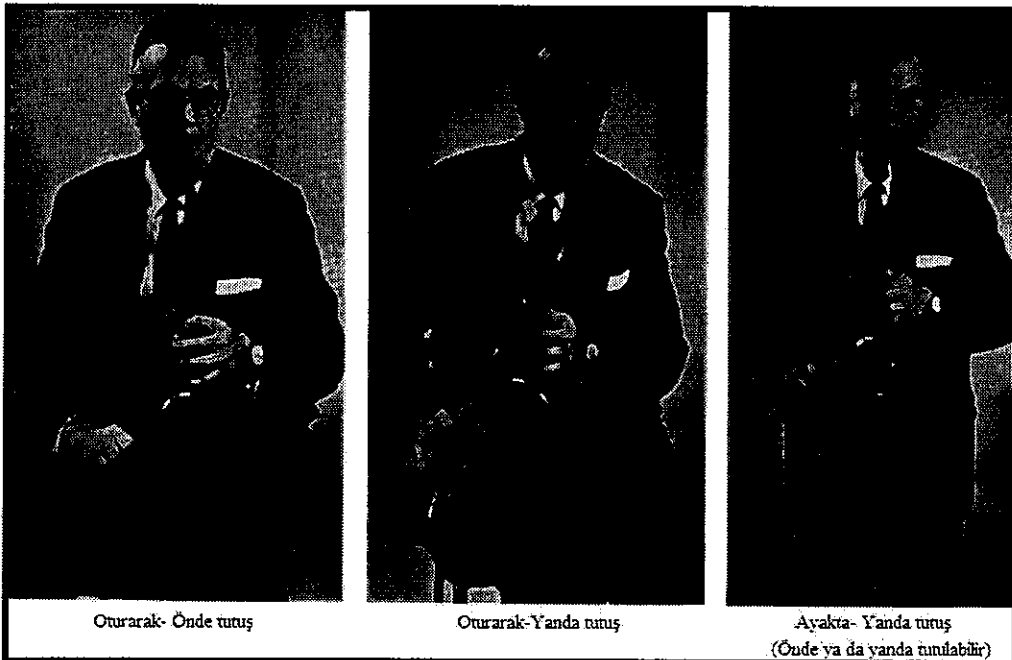
2.1.6. Duruş ve çalma pozisyonu

Üflemeli çalgılarda dikkat edilmesi gereken duruş ve çalgı pozisyonu önemli bir role sahiptir. Çalıcının bir parçası olarak saksafon, yakın ve rahat bir fiziksel pozisyon sağlandığında daha bütünleşik müzikal performans ortaya çıkacaktır. Uzun soluklu çalışma ve performanslarda vücudun gergin olması müzikal süreci fiziksel ve

mental açıdan rahatsız durumlara sokacaktır. Rahat ve etkili bir çalma pozisyonu müzikal ve teknik sorunlara yoğunlaşmaya imkan sağlayacaktır.

Ağırlık ve denge, çalgı tutuş şeklini doğrudan etkiler ve dolayısıyla çalgı ve çalıcının boyutları arasındaki oran ilişkisi ön plana çıkar. Diğer bir açı ise çalgının oturarak ya da ayakta çalma şekillerinin iyi bir duruş pozisyonu ile desteklenmesidir.

Oturarak ya da ayakta iyi bir duruş için baş dik ve omuzlar rahat olmalıdır. Son olarak düz bir sırt şekli ile en uygun duruş ortaya çıkacaktır. Bu duruş şeklini ortaya koyarken bu bölgelerin herhangi bir yerinin gergin ve tutulmuş olması, diyafram ile başlayan ağızlıkta son bulan havanın yolculuğunu olumsuz yönde etkileyecektir. Ses üretiminde vücuttaki ilk durak olan diyaframın yanlış bir duruş ile zora sokulması birbirine bağlı bu aşamaları aksatacaktır. Hem ayakta hem oturur pozisyonda ayaklar yere düz olarak basmalıdır ve bu şekilde vücut ağırlığı yere eşit olarak dağıtılacaktır. Çalgı ile çalıcı arasındaki bağlantıyı sağlayan boyun askısı el ve kolların üzerine baskı yapabilen çalgının ağırlığını destekleyecek bir şekilde ayarlanmalıdır. Ayrıca doğru dudak pozisyonu için ağızlığın 90 derece ile dudakları karşılamasına dikkat edilmelidir.

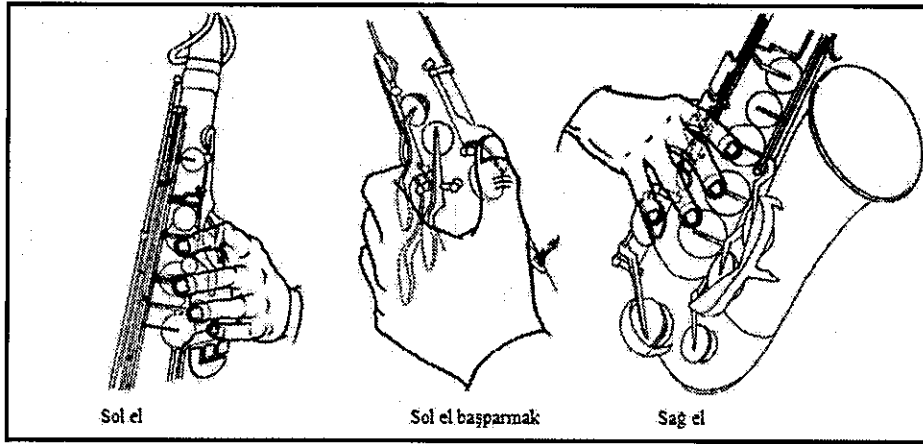
Şekil 33. Oturarak-Ayakta Çalma ve Tutuş Pozisyonları

Saksafon çeşitlerine bakıldığında, Soprano saksafon, obua ve klarinetin tutuş şekline benzer tarzda çalgının kalağı vücuttan oldukça önde tutulmaktadır. Bu durum soprano ağızlığının çalgıdaki konumundan dolayı yaklaşık 45 derecelik bir açıyla çalınmasını gerektirir. Tenor saksafon için vücudun sağ tarafına doğru hafif eğimli tutulması en iyi pozisyonudur. Kısa ve küçük yapılı bir çalıcı olması durumunda sağ el kalçanın arka tarafına yakın bir yere kaydırılabilir. Bu pozisyon aynı zamanda rahat fiziksel duruşu devam ettirmek için kafanın dik durmuna göre ağızlık biraz çevrilebilir. Bariton saksafon çoğu zaman boyun askı aparatı ile çalınmaktadır ancak başlangıç düzeyinde ağırlığını dengelemek ve daha rahat çalmak için saksafon standına yaslanabilir.

Alto saksafon tutuş pozisyonu kişinin boyutlarına göre değişkenlik gösterebilir. Diğer saksafon çeşitlerinin yanında daha ortalama ebat ve şekle sahip olduğundan çalıcının vücut özellikleri biraz daha ön planda tutulabilir. Çalgının önde ya da yanda tutulmasında belirleyici faktör kolların uzunluğudur. Kolların rahat, ağızlık açısının doğru olduğu pozisyon en doğru tutuş şeklidir.

Saksafonda el ve parmakların pozisyonu daha önce bahsedilen rahat ve akıcı olma prensibi dahilinde olmalıdır. Avuç içleri karşılıklı olarak birbirine bakacak şekilde tutulur ardından yuvarlak bir nesneyi tutuyormuş gibi şekil aldırılır. Her iki elin baş ve işaret parmaklarının doğal bir "C" biçimi almasına ve gergin olmamasına dikkat edilmelidir.

Bu şekil bozulmadan sağ el saksafonun aşağı tuş kısmına sol el yukarı tuş kısmına yerleştirilir. Sol elin başparmağı oktav perdesinin altında beklerken sağ el başparmağı saksafonun arka alt kısmındaki denge tutacağına yerleştirilir. Her iki elin işaret parmağından başlayarak ilk üç parmak sedef kaplı tuşlara yerleştirilir. Sol el serçe parmak orta ek tuş takımına (sol diyez perdesi) sağ el serçe parmak ise alt ek tuş takımına yerleştirilir.

Şekil 34. Sol ve Sağ Elin Klavye ve Tuşlar Üzerindeki Konumu

İyi bir çalma pozisyonu oluşturmada akılda tutulması gerekenleri özetleyecek olursak:

1. Oturarak ya da ayakta dik ve rahat olmak
2. Ayakları yere düz ve eşit şekilde basmak
3. Boyun askısını dikkatli ayarlamak
4. Çalgıyı kol ve vücut üzerinde baskı yapmadan tutmak

2.2. Ekspresif Çalma Teknikleri

Başlangıç düzeyinde klasik saksafon icrasında ses üretimi konsepti nefes alma ile başlayıp diyaframda biriken havanın belirli teknikler ile düzenli bir akıma çevrildiği organik bir mekanizma üzerinden sunulmuştur. Devamında ağızlık (bek) ve kamış yoluyla titreşen ses dalgaları halinde saksafonda belirli ton ve tınların oluştuğu konsept, temel üfleme ve artikülasyon tekniklerinin kullanımıyla sesin ekspresif (ifadeli) ve diğer tüm müzikal anlatımlara uygun icrası için önemli ve başlıca noktalar hakkında yöntem ve yaklaşımlar dahilinde değerlendirilecektir.

Sesin üretim aşaması fiziksel ve mental birleşimin ön planda olduğu motor becerileri kapsamaktadır. Motor becerilerde kazanılan yeterlilik sesin saksafona ait bir tını ve tona kavuşturulmasını gerektiren başka bir öğrenme süreci başlatır. Üretilen sesin saksafona özgü duyuluşu belirli bir açıklık ve entonasyon ile bütünleşerek sağlam bir zeminde olması sağlanmaktadır. Ekspresif teknikler ile ses,

saksafondaki sonsuz çeşitliliğe sahip renk paletinde kullanılarak müzikal anlamda sanatsal gereklilikler doğrultusunda derinlik kazanmaktadır.

Ekspresif çalma konusu, başlangıç düzeyi klasik saksafon icrası için uygun olacağı düşünülen temel üfleme ve artikülasyon tekniklerinin kullanımı ile biçimlendirilmiştir. Ekspresif çalma teknikleri, akademisyen ve profesyoneller tarafından benimsenen yöntem ve yaklaşımların amaca yönelik aşamalar halinde sunumundan meydana gelmektedir. Ekspresif çalma, sesin ve dolayısıyla onunla bağlantılı olan melodilerin müziğin içerisindeki anlatım ve ifade doğrultusunda (tempo, nüans ve diğer müzikal gerekliliklere bağlı olarak) duyuluş olarak değişimini hedeflemektedir.

2.2.1. Temiz ses üretimi ve entonasyon

Ses üretiminde ortaya konulan fiziksel motor beceriler, bu bölümde nüans ve diğer müzikal gerekliliklerin şekillendirdiği müzikal ifadeler doğrultusunda uygulamaya geçecektir. Başlangıçta sesin temiz üretimi yani ait olduğu frekansa olan yaklaşma oranı göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer bir deyişle çalınan nota her zaman arzulanan esas frekans değeri ile örtüşmelidir. Tanım olarak entonasyon kavramını oluşturan bu anlatım, sesin fiziksel hareketinden meydana gelen sayısal değerlerini de kapsamaktadır. Entonasyon için belirli açıdan bu perspektiften değinmek tanımı anlamada kolaylık sağlayabilir.

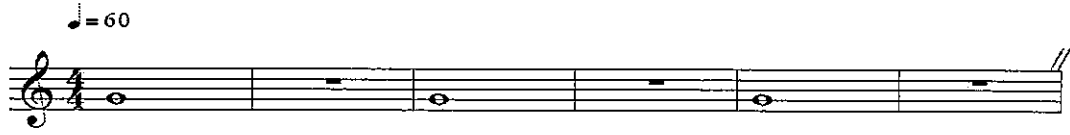
Ses, titreşen nesnelerin, havanın etkileşimi ile kulağın uyarılmasıyla algılanmaktadır. Ses kulak zarının, onu çevreleyen atmosferdeki partiküllerin herhangi bir uyarıcı tarafından hareketlenmesi ve bu hareketlenmedeki enerjiye bağlı olarak işitme sinirlerinin uyarılması olarak tanımlanır. Titreşimin genel yapısının incelenmesi fiziğin ve akustiğin konularıdır. Titreşen nesnelerin 1 saniye içerisindeki titreşim sayısı sesin frekansını, sesin havayı hangi yoğunlukta titreştirdiği yani etki büyüklüğü ise sesin genliğini tanımlar. Ancak aynı frekans, bir başka deyişle aynı notayı çalan değişik çalgılardaki yapısal zenginlik, çalgının yapısından kaynaklanan en güçlü ana frekans dışında farklı frekansları üretmesiyle oluşmaktadır. Buna tını adı verilmektedir. Genellikle çalgının tınısı değişik frekansların katkılarıyla zenginleşmekte, çeşitlilik göstermektedir. Bu yüzden tını yani ses rengi aynı çalgıyı çalan farklı kişilere göre de değişmektedir (Germen, 2013: 181).

Doğru entonasyona ne ölçüde yaklaşıldığını irdelemek için günümüz eşit tampereli sistemde belirtilen nota değerlerine karşı gelen frekanslar kullanılmalıdır. Bunun için en iyi yol “tuner” dediğimiz elektronik akort cihazını kullanmak olacaktır. Başlangıç düzeyi çalgı eğitiminde entonasyon konusunun önemi için bilinç ve farkındalık düzeyi oluşturmak, öğrenci ya da öğrenenin ileriki müzikal aşamalara geçtiğinde sanatsal ve müzikal birikimini ortaya koymada büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

Sesin ana frekansının doğru bir şekilde elde edilmesi için farkındalık oluşturmaya yardımcı belirli egzersizler son derece önemli olmaktadır. Bu algı düzeyi şekillendirilirken sesin tonal rengi ve tınısının kişiye özgü bir hal aldığı unutulmamalı ve ciddiyetle üzerinde durulmalıdır. Uygun duruş ve üfleme pozisyonu sağlanmadan asla herhangi bir ses egzersizi yapılmamalıdır.

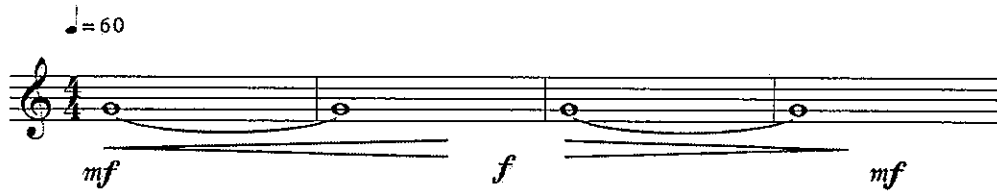
Birçok kamışlı çalgı ya da saksafon öğretim yönteminde entonasyona yönelik ses egzersizlerinde başlangıç aşaması uzun ses egzersizi uygulamasıdır. Ses üretim konseptini oluşturan etmenlerden olan nefes alma prosedürü, boğaz ve dudak pozisyonu entonasyon için kilit rol oynamaktadırlar. Bu egzersiz ile diyafram kası, boğazın üfleme esnasındaki rahatlığı, dudak ve yüz kaslarının gelişimi söz konusu olacaktır. Metronom ve tuner kullanmak entonasyonu irdeleyip belirli bir zaman aralığında kontrol etme imkanı sağlayacaktır.

Uzun ses egzersizinde dikkat edilecek ilk aşama sesin sabit bir gürlük derecesinde olmasıdır. Bunun için ortalama bir gürlük yeterli olacaktır. bu egzersiz ilk oktav üzerinde diğer sesler üzerinde de uygulanmalıdır. Egzersizin amacı, diyafram, boğaz ve dudak kaslarını ses üretim konsepti bölümünde anlatılan kıstaslar dahilinde kullanarak sabit gürlük derecesinde bir sesin en iyi entonasyon verimini sağlamaktır.

Şekil 35. Entonasyon Egzersizi I

İkinci aşama crescendo ve decrescendo ile sesin değişen gürlük derecesi ile entonasyon sağlama çalışmasıdır. Başlangıçta *mf* ve *f* nüansları arasında değişim yapılması diğer uç noktadaki nüanslarda hakimiyet için hazırlık sağlayabilir. Devamında ise *pp*, *p*, *mp* ve *ff* nüansları eklenerek gürlük dereceleri genişletilebilir. Bu çalışma birinci oktava ait diğer sesler üzerinde uygulanabileceği gibi diğer nüansların kullanımı, eğitmenin öğrencinin seviyesine uygun seçimler yapması ile belirlenebilir.

Şekil 36. Entonasyon Egzersizi II

Üçüncü aşama sesin, entonasyonu bozmadan iki nüans arasındaki değişimini sağlama çalışmasıdır. Nüans seçimlerinin zıt gürlük dereceleri arasında yapılması nüans ve dinamik seviyelerin değişimini kontrol ederek entonasyonu sağlama becerisi meydana getirecektir. Nüans değişimi ve entonasyon sağlama zor olabileceğinden metronom değeri bu egzersizde icracının seviyesi ile orantılı başlatılmalıdır.

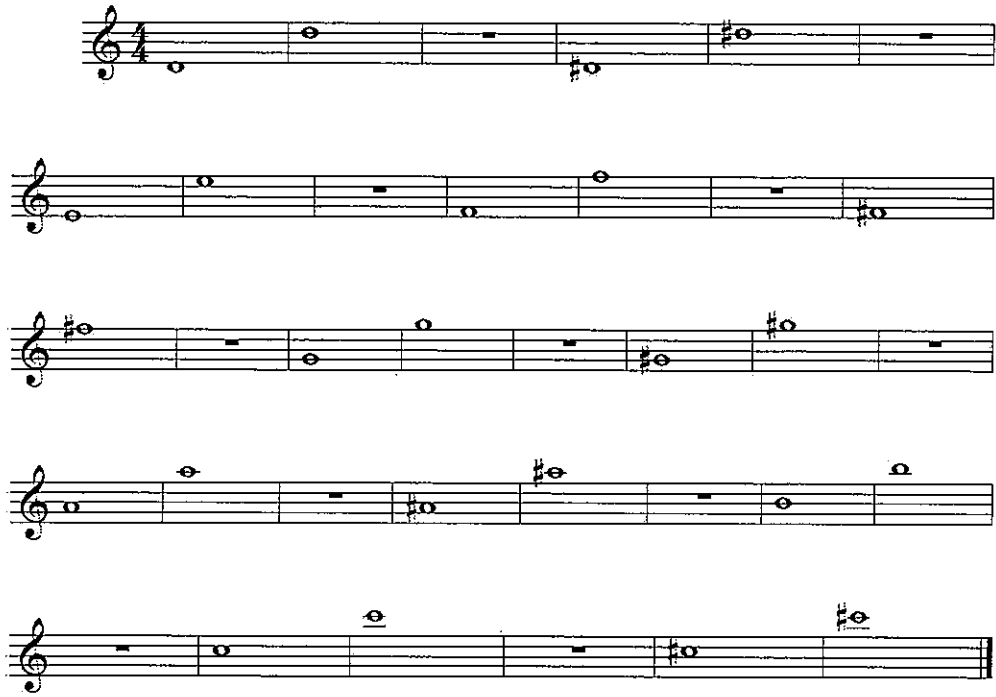

Şekil 37. Entonasyon Egzersizi III

Dördüncü aşama oktav arası ses atlamaları ile entonasyon çalışmasıdır. Saksafonun ana gövdesindeki perde sistemi her iki oktavda aynı olacak şekilde tasarlanmıştır. Saksafonda oktav perdesinin kullanımında dikkat edilmesi gereken husus dudak pozisyonu ile arasındaki bağlantıdır. Oktav perdesine basıldığında ses bir oktav yukarı taşınır ancak başlangıçta dudaktan kamışa olan baskıyı artırmaya bir yönelim söz konusu olabilir. Bu durumda gelen hava akımı kamıştaki baskıdan dolayı yeteri kadar titreşim sağlayamadığı için ses olması gerekenden kalın bir frekansta oluşacaktır. Bu da entonasyon problemi meydana getirecektir.³

Birinci oktav Re sesi ile ikinci oktav Do diyez sesi arasında tüm sesler kullanılarak oktav çalışması yapmak oluşabilecek entonasyon sorunlarına karşı algı önceliği meydana getirecektir. Tuner ya da akort cihazı üzerinde ses frekansı sürekli kontrol edilmelidir.

³ Kamışa uygulanan aşırı baskıdan dolayı sesin kalınlaşması durumu sadece oktav perdesi basılı iken gerçekleşirken diğer tüm durumlarda sesin tizleşmesine neden olmaktadır.

Şekil 38. Entonasyon Egzersizi IV

Aynı çalışma ince sestem başlatılarak oktav aşağı kontrollü bir şekilde yapıldığında dudak pozisyonu ve kamış baskısının her iki ses üzerinde uygun durum oluşturması sağlanacaktır.

Başlangıç seviyesinde saksafon icrası için ana gövde üzerindeki perdeler kullanılarak dudak kas ve pozisyonlarının gelişimlerinin sağlanması entonasyon konusu için önemli bir aşamadır. Kalın ses alanındaki Do-Do diyez ve Si-Si bemol sesleri ek perdeler ile çalışıldıklarından başlangıçta verim sağlanması zor seslerdir. Bu açıdan ilk olarak ana gövde üzerindeki sesler üzerinden başlayan bir entonasyon çalışma sistemi oluşturulmuştur. Yeterli fiziksel gelişim kalın ses alanındaki perdeler üzerinde hakimiyeti kolaylaştıracaktır. Kalın ses alanında entonasyon hakimiyeti için yüksek ya da orta gürlük dereceleri (*mf – f*) kullanılması ve diyafram etkinliğinin daha ileri seviyelerde olması gerektiği unutulmamalıdır. Böylece dudak pozisyonunun seslere özgü şekil alarak oluşumu gerçekleşecektir. Diyafram kullanımını geliştirmek için sabit bir metronom değerinde öncelikle ikilik süre değeri kullanıp ardından süre değerini kademeli olarak artırmak, kalın ses alanında hakimiyeti artıracaktır.

Şekil 39. Entonasyon Egzersizi V

Şekil 40. Entonasyon Egzersizi VI

Başlangıç düzeyinde her icracı ya da öğrenenin ayrı problem alanı oluşturduğunun bilincinde olunması ve her öğrencinin değişik tekniklere ihtiyaç duyabileceğinin unutulmaması gerekmektedir.

Gerek çalgı çalışmaları zamanında, gerekse performans esnasında entonasyonun değişimine etki edecek sayısız faktör vardır. İcracının kondisyon ve yorgunluk durumu, konsantrasyon dengesi, ruhsal yapısı, ortamın sıcaklığı, ortamın bağıl nemi, sesin elde edildiği kamışın nitelikleri ve çalgının doğal yapısı doğru entonasyonu elde etmeyi sürekli zorlayıcı etmenlerdir ve icracı bu çok parametrelili ortamda sürekli çaldığı notanın bilincinde olmalıdır (Germen, 2013: 181).

2.2.2 Legato ve Staccato çalma

Saksafonda başlangıç düzeyinde ses üretimi konsepti nefes alma sürecinden entonasyona kadar kapsamlı bir öğrenme ve uygulama aşamalarından oluşan başlıklar ve bunlara uygun belirli yöntem ve yaklaşımlar dahilinde sunulmuştur. Ekspresif çalma teknikleri aşaması ile sesin, artikülasyon uygulamaları doğrultusunda duyuluşu belirli değişimler geçirmektedir. Daha önceki bölümde bu konuyu içine alan "dil pozisyonu ve

artikülasyon” başlığı altında bir ön sunum yapılmıştır. Dilin kamış üzerinde durumu ve işlevi ile şekillenen artikülasyon çeşitleri ekspresif çalma teknikleri konusunu şekillendiren başlıca unsurdur.

Legato (bağlı çalış), sabit hava desteği ve mükemmel parmak koordinasyonu ile seslerin birbirine bağlandığı bir çalma tekniğidir. Sesler ya da ses grupları arasındaki akış hiç kesilmez. Devamlı bir ses titreşimi ve salınımı elde etmek için bu süreçte dil hiçbir şekilde etkinlik göstermez. Sesler ya da ses grupları diyaframdan gelen hava akımı ile başlatılır ve sonlandırılır. Legato tekniğini etkin bir şekilde anlayabilmek için sesin görsel durumunun ifade edilmesi süreci biraz daha kolaylaştırabilir. Legato bir duyuluş elde etmek için sesin sabit hava akımı ile hiçbir kesintiye uğramaksızın hareket etmesi gerektiğinden sesin salınımı doğrusal ve düz bir yapıda ve müzikal yapının istediği uzunlukta olacaktır.

Şekil 41. Staccato (Kesik Çalış) Egzersizi I

Legato tekniği saksafon için belirli ses gruplarından oluşan diziler ve müzikal fraz üzerinde işlevseldir. Kullanımı iki etkene dayalıdır. Belirli bir ses grubu içerisinde legato çalınışı başlangıç nefesi ile şekillenir. Legato çalmanın amacı ses grubu ya da müzikal frazın herhangi bir şekilde aşırı herhangi bir vurgu ve aksan olmadan kesintisiz bir müzikal yapı ortaya çıkarmaktır. Başlangıçta alınan nefes, legatonun başında ve sonunda sabit bir hava akımı kullanılarak anlatıma ait melodik ve ritmik yapı sürdürülmelidir. Diğer yandan devam eden ses gruplarının birleşimi ikinci etken olan parmak pozisyonu ve kullanımı ile şekillenmektedir. Tuşlar üzerinde eşit olmayan parmak basıncı ve yanlış parmak yerleşimi legato duyuluşunu ve dolayısıyla anlatımın sahip olduğu müzikal ifadeyi kötü bir şekilde etkileyecektir.

Staccato (kesik alış) notalar arasında dilin hava akımını kesmesi ile oluşmaktadır. Diyafram üzerinden gelen sabit hava akımı dil aracılığı ile durdurularak sesin duyuluğu normalden kısa bir hale gelir. Legato tekniğinden farklı olarak müzikal frazlar üzerinde olduğu gibi dizi ve tek bir ses üzerinde de işlevseldir. Anlaşıldığı üzere dil kullanma tekniği ve parmak koordinasyonu bu artiklasyonda önemli bir alan oluşturmaktadır. Belirli bir dizi ya da müzikal fraz içinde staccato duyuluğu elde etmek ve sürdürmek için dil kullanımının parmaklar ile senkronize gitmesi gerekmektedir. Dil kasları tepkime süreci açısından parmaklardan daha hızlı olduğundan metronom üzerinde bu iki organ arasında zamanlamayı dengelemek gerekmektedir.

“Dil pozisyonu ve artikülasyon” başlığında artikülasyonu kolaylaştırmak için bazı vokal hecelerin kullanımından bahsedilmiştir. Sesin staccato duyuluğu için standart artikülasyon yazımında ise “tu” hecesi düşünülebilir. Bu tarz hecelerin kullanımı, staccato notaların gerekli duyuluğunu ve uygulamadaki halini önceden düşünüp keşfetmemizi sağlayacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki notanın tempo ve süre değeri, staccato duyuluğuunda uzunluk-kısalık durumunu ortaya koymaktadır.

Öncelikle sesin staccato yani kesik duyuluğunu meydana getiren şartlar üzerinde duracak olursak dil tekniği ve kullanımı başta gelecektir. “Dil pozisyonu ve artikülasyon” başlığında dil, artikülasyon kullanımını kolaylaştırmak için belirli alanlara ayrılmıştır. Bu aşamada dilin n (uç) kısmı staccato için uygun alan olacaktır. Dilin bu kısmı kamış üzerinde yine uç kısmı kullanacak şekilde oturtulursa staccato duyuluğu için daha hızlı ve doğal bir etki-tepki süreci meydana getirecektir. Başlangıçta standart bir staccato duyuluğu elde etmek için dilimizin uç kısmı kamışın uç kısmına hızla dokundurular ve hemen hava akımı kesilir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi tempo (metronom) ve süre değeri nota üzerinde uzunluk-kısalık değerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple yavaş tempo ve sekizlik notalar üzerinde alıştırma yaparak başlamak staccato için iyi bir başlangıç olacaktır. İlk olarak aynı nota üzerinde yapmak her seferinde sesin duyuluğunun ne kadar değiştiğini keşfetmede yardımcı olacaktır.

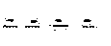
Şekil 42. Staccato (Kesik Çalış) Egzersizi II

Devamında staccato duyuluş gelişimi için metronom kademeli olarak hızlandırılabilir. Hızlandırma evresinde farklı notalar eklenmesi ya da dizi kullanılması gelişimi destekler ancak dil ve parmakların senkronizasyonu oluşmadığında başka bir yöntem denenebilir. Yine hızlandırma çalışması çerçevesinde dil kullanılarak başlatılan staccato nota, hava akımının kesilmesi ile durdurulur. Parmak diğer notanın pozisyonunu alarak önceden bekler. Devamında ise yine aynı üfleme süreci gerçekleşir.

Şekil 43. Staccato (Kesik Çalış) Egzersizi III

2.2.3. Portato ve Vibrato çalma

Portato (yarı kesik çalış) sabit hava akımı eşliğinde hafif şiddette dil kullanılarak üretilen bir artikülasyondur. Bağ altında ya da bağ olmadan notaların dil kullanılarak hava akımının bir anlığına kesintiye uğratılması ile oluşmaktadır. Sıralı portato notaların duyuluşu legato çalışma yakın olarak tanımlanmaktadır; ancak notalar çok hafif bir şekilde kullanılan dil darbeleri ile birbirinden ayrılır. Dilin kullanımı ile bir anlığına duran kamış titreşimi hareket bittikten sonra devam eden hava akımının içinde artikülasyonun gerçek duyuluşunu ortaya

koymaktadır. Portato, duyuluş ve uygulama açısından kısa sürede başarı elde edilebilecek bir artikülasyondur.

Ekspresif anlam açısından, Vibrato kullanımı bir müzikal zevk durumudur. Vibrato, saksafon sesini dudak ve hava akımı ile normalden biraz daha farklı salınım ve frekansa kavuşturarak elde edilir. Saksafon tonu böylelikle karakterize edilmektedir. Bu sebeple abartılı olmamasına dikkat edilmelidir. Tüm müzik türleri için belirli bir vibrato tarzı kullanımından kaçınılmalıdır. Vibrato'nun birçok şekilde olabilir; hem salınım ve hızı hem de her bir müzikal fraz karakteri açısından müzikal anlama fazladan katacağı titreşim ve miktarı üzerinde düşünmek oldukça önemlidir. Sesin frekansı normalde hava akımının kamış üzerinde meydana getirdiği rezonans ile şekillenmektedir. Ancak vibrato uygulamasında, alt dudakın kamışın üzerinde belirli aralıklarda hafif baskı uygulayarak yeni bir salınım ve frekans oluşumu meydana getirmektedir. Alt dudak bu hareketi ile ses frekansına ait hız ve salınım, vibratonun çeşitli şekillerde uygulanabilir hale gelmesini sağlar. Diğer bir ifade ile sıkı ya da geniş salınım aralığında vibrato oluşumu meydana gelecektir ve böylece müzikal gereklilikler doğrultusunda farklı anlatımlar gerçekleşecektir.

Saksafonda vibratonun anlatımına uygun yapılması için vokal heceler kullanımı sesin konsept ve fiziksel tanımını destekleyecektir. Kaliteli bir vibrato oluşturmak için ilk adım "Du" hecesi üzerindedir. Bu haliyle notanın legato artikülasyonu içerisinde başlamasını sağlayacaktır. Legato, hava akımının sürekliliğini sağladığı için vibrato için uygun bir alan oluşturacaktır. Böylelikle ses salınımı kontrolü sağlanabilecektir. Diğer adım "Vu" hecesidir ve vibrato için alt dudakın uygun fiziksel hareketini meydana getirecektir. Vibrato'nun ses üzerinde oluşması için her iki vokal hecenin birleşerek "Du-Vu" kullanılması gereklidir. Hecelerin ayrı olarak anlatılmasının sebebi vibrato oluşumu içerisinde işlevlerine dikkat çekmektir.

Bu aşamadan sonra yapılması gereken ilk uygulama orta ses alanından tercih edilebilecek bir uzun ses alıştırmasıdır. İlk olarak "Du" hecesi başlayıp hemen ardından "Vu" hecesi ile alt dudakın oluşturacağı titreşim için fiziksel hareketi sürdürmek gereklidir. Burada önemli olan sadece adım adım sesin titreşimini oluşturmaya çalışmak

olmalıdır. Sürekli bir vibrato oluşturana kadar bu uygulamayı devam ettirmek uygun olacaktır. Devamındaki aşamada ise sesin vibrato hızı ve salınım aralığını kontrol altına almak olacaktır. İlk aşamada belirgin bir düzeye gelindiğinde gereken değerlerde salınım hızına sahip bir vibrato uygulaması oldukça kolaylaşacaktır.

Vibrato kullanımını geliştirmek için farklı ses alanlarında yapılacak alıştırmalar yararlı olacaktır. Kalın ses alanında vibrato uygulaması ince ses alanına nazaran daha farklı hissettirebilir. Tam bir kontrol için alt çenenin hafifçe geriye alınması vibrato oluşumuna katkı sağlayabilir (Kane, 2004: 2).

Genel olarak vibrato hiçbir zaman öğretilmez. Çalıcının kendi içinde hissetmesi gereken bir olgudur. Her ülkenin ayrı bir vibrato stili olduğu gibi, her çalıcının da kendine özgü bir vibrato tekniği vardır (Anıt, 1999: 27).

2.3. Problem

Saksafon, ülkemizde Cumhuriyet Dönemi ile birlikte modern tarzda oluşturulan askeri bandoların kuruluşunda yer alan nefesli bir çalgı olmuştur. Günümüze kadar ülkemizde Saksafon eğitimi, sadece Silahlı Kuvvetler Bando Okulları Komutanlığı'nda verilen 4 yıl Lise ve 2 yıl Önlisans olmak üzere 6 yıllık resmi bir statüye sahip olmuştur. Ancak 2016 yılında Resmi Gazete'de yayınlanan "669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" ile Lise kısmı kapatılmıştır. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı'nda 2010 yılında kurulan Caz Anasanat Dalı programlarında yer bulması bile çok geç olmuştur. Askeri bando geleneğindeki müzikal kimliğinin yanı sıra hafif müzik ve caz gibi türlerdeki etkin kullanımına rağmen ülkemiz diğer müzik eğitim kurumlarında lise ya da lisans düzeyinde bir öğrenim programında yer bulamamıştır.

Silahlı Kuvvetler Bando Okulları Komutanlığı'nda verilen saksafon eğitiminde, askeri bando müziği içerisinde var olan usta saksafon çalıcı ve öğretmenleri nezaretinde belirli bir akademik düzeyde klasik saksafon icrasına yönelik Fransız ekolü

çalgı metotları kullanılmaktadır. Çalgı metotlarına ek olarak başlangıç düzeyi için detaylı herhangi bir Türkçe kaynak bulunmamaktadır.

Ülkemizde klasik saksafon eğitiminin resmi ve akademik düzeyde yaygın olmamasına rağmen birçok usta saksafon icracısı yetişmiştir. Bu sebeple klasik saksafon icrasında, başlangıç düzeyi için kullanılacak akademik bir kaynak oluşturulması ile icranın gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yukarıda ifade edilen bilgiler çerçevesinde bu araştırmanın problemi; başlangıç düzeyi eğitime yönelik klasik saksafon icrası, ses üretim konsepti ve ekspresif çalma yöntem ve teknikleri nasıl oluşturmalıdır?

Alt Problemler:

Başlangıç düzeyi klasik saksafon icrası için elde edilen bilgiler ışığında oluşturulan alt problemler şunlardır:

1. Saksafonu öğrenirken çalgının imkan ve kabiliyetleri (mekanizması ve ses genişliğinin elverdiği tüm teknik ve müzikal sınırlar) hakkında bilgi sahibi olmanın önemi konusunda görüşler nelerdir?
2. Başlangıç düzeyi klasik saksafon icrası için kuramsal ve uygulamalı öğrenme aşamaları hakkındaki görüşler nelerdir?
3. Başlangıç düzeyi klasik saksafon icrasında materyal seçimleri hakkındaki görüşler nelerdir?

2.4. Araştırmanın Amacı

Saksafon gibi tek kamışlı nefesli bir çalgının icrasında ses üretimi, nefes, parmak ve işitme arasında koordinasyon oldukça yüksek bir motor beceri gerektirmektedir. Bu motor beceri nefes, parmaklar ve işitme eylemlerinin içinde barındırdığı kompleks bir süreç oluşturmakla birlikte sürecin kuramsal ve yöntemsel anlatımının belirli aşamalarda sunulması başlangıçta büyük önem arz etmektedir. Klasik saksafon icracısı olarak çalacağı müzik eserlerindeki algısının

öncelikle ses üretimi ve devamında melodilerin nüans ve dinamiklere göre çalınışı şeklinde hedefe odaklı yönelilmesi ve yönlendirilmesi profesyonel gereklilik olarak düşünülmelidir.

Bu çalışmada ortaya koyulacak bilgiler çerçevesinde, klasik saksafon performans ve yorum teknikleri ile alakalı oluşabilecek sorunlara çözüm üretileceği düşünülmektedir. Başlangıç düzeyinde ki bir klasik saksafon icrasında, sesin üretimi ile başlayan süreç belirli kuramsal ifadeler ve temel teknik uygulamalar dahilinde sunulmaya çalışılacaktır. Bunun sonucunda ise, ekspresi(ifadeli) çalma teknik ve yöntemleri ile icraya yönelik olarak müzikal algının performansta dikkate değer boyutlara ulaştırılması amaçlanmaktadır.

2.5. Araştırmanın Önemi

Diğer birçok çalgı gibi saksafonda da başlangıç aşamasında oluşturulan müzikal algı sonraki profesyonel aşamalar için hayati önem oluşturmaktadır. Ülkemizde klasik saksafon icrasına yönelik eğitimin resmi ve akademik düzeyde yaygın olmayışı bir gerçekliktir. Bu çalışma ile başlangıç düzeyi icraya yönelik, başvurulacak akademik bir kaynak oluşturulması düşünülmektedir.

Bu amaçla araştırmada enstrümancı, eğitimci ve akademisyenler tarafından kullanılabilir başlangıç düzeyine yönelik evrensel niteliklere dayalı bir perspektif takip edilmeye çalışılacaktır. Bunun yanı sıra belirli aşamalar halinde süregelen konu ve alt başlıklar ile saksafon icrasında oldukça önemli birçok noktaya dair akademik ve tecrübeye dayalı yaklaşımlar sunulacaktır. Klasik saksafon icrasına yönelik ilk yazılı Türkçe kaynak olarak başta öğretmenlerin tecrübe ve bilgilerini tazeleyebilecekleri ayrıca başlangıç düzeyinde bir öğrenene yön verirken ellerinin altında bulunacak rehber niteliğinde bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Ses üretim konsepti ve ekspresif çalma teknikleri, sadece klasik saksafon eğitimi veren kurum ya da kişiler için değil aynı zamanda caz eğitimi veren kurum ve kişilerin de kullanabileceği niteliktedir. Ortak temel çerçevede önemli bazı konuları barındıran bir alan teşkil etmektedir. Bu çerçevede araştırma sonucunda ortaya konulan kuram ve yöntemler ile bu alandaki kaynak eksikliğinin kademeli olarak giderilmesine

katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırma bu alanda yapılmış ilk araştırma olması bakımından da önemli görülmektedir.

2.6. Tanımlar

Ses üretimi: Saksafon icrasında ses üretimi, nefes, parmak ve işitme arasındaki koordinasyonun oldukça yüksek bir motor beceri (nefes ve üfleme tekniği) ile işlenmesi bunun yanı sıra sesin belirli nüans ve dinamiklere göre çalınışıdır.

Ekspresif çalma: Saksafonda ses üretimi aşamasında elde edilen beceri ve kazanımlar daha ilerideki aşamalarda müzik eserlerinin yorumunda kullanılacak üfleme teknikleri için temel olan ekspresif çalma konusu önem kazanmaktadır. Sesin doğru bir şekilde üretiminden sonra melodi ve müzik cümleleri içerisinde belirli müzik dönemleri ve türlerine ait yorumlama teknikleri ile ses ya da melodilerin müzikal biçimlendirilmesi ekspresif çalma tekniklerinin alanını oluşturmaktadır. Ekspresif çalma, sesin ve dolayısıyla onunla bağlantılı olan melodilerin icra içerisindeki anlatım ve ifade doğrultusunda (tempo, nüans ve benzeri teknik öğelere bağlı) duyuluş olarak değişimini hedeflemektedir.

2.7. Varsayımlar

Bu araştırma; şu temel varsayımlara dayanmaktadır:

1. Saksafon, askeri bando geleneğindeki müzikal kimliğinin yanı sıra hafif müzik ve caz gibi türlerdeki etkin kullanımına rağmen ülkemiz diğer müzik eğitim kurumlarında lise ya da lisans düzeyinde bir öğrenim programında yeterince yer bulamayan bir çalgı durumundadır.
2. Üzerinde çalışılan müzikal konsept ve teknikler, çağdaş ve evrensel normlara uygundur.
3. Çalışmada ortaya koyulan her konu klasik saksafon performans ve yorum teknikleri ile alakalı oluşabilecek sorunların engellenmesinde ve üstesinden gelmede kolaylık sağlayacaktır.

4. Veri toplamak için kullanılan araç ve teknikler, araştırma için gerekli verileri sağlayabilir niteliktedir.
5. Araştırmada sunulan yöntem ve teknikler, müzikal bilgi ve algı açısından saksafonda öğrenme ve uygulama için elverişlidir.
6. Saksafon alanında yapılmış iki adet doktora tezine ulaşılmıştır. Araştırmalardan birinde Askeri Bando okulundaki eğitim programı değerlendirilirken, diğer araştırmada, müzik eğitim fakültelerinde ana çalgı olarak saksafon eğitiminin verilmesi durumunda, uygulanabilecek bir öğretim programı oluşturulmuştur. Bu açıdan, araştırmanın saksafon eğitimindeki kaynak eksikliğinin giderilmesine katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, genel çerçevesi, amacı ve yöntemi bakımından kavramsal özelliğe sahip, tarama modelini esas alan nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bir araştırmadır.

Bu çalışma, Türkiye’de uygulanan klasik saksafon icrasına yönelik başlangıç düzeyi konsept ve teknikleri tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmada literatür taraması ve görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sürecine dair aşamalar şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

- Konuyla ilgili bilgi ve belgelerin, ilgili araştırmaların taranması,
- Araştırmaya ait kaynakların belirlenmesi,
- Araştırmaya ilişkin görüşme formunun hazırlanması,
- Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesi,
- Klasik saksafon üzerine uzman ve eğitimcilerin belirlenmesi,
- Ön görüşmelerin yapılması devamında ulaşılabilenlere ve çalışmaya katılmak isteyenlere görüşme formlarının uygulanması,
- Uygulama sonucu elde edilen verilerin yazılı ortama aktarılması,
- Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması,
- Araştırmanın raporlaştırılması

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Türkiye’de klasik saksafon üzerine icracı ve eğitimcilerden oluşmaktadır. Silahlı Kuvvetler de belirli sürelerde tayin söz konusu olduğu için, bando okullarında eğitim kadrosunda olan bir bireyin 3-4 yıl sonra tayinle başka bir bandoya gitmesi söz konusu olduğundan icracı ve eğitimci ifadeleri aynı anda kullanılmıştır. Aşağıda verilen tabloda araştırmaya katılan icracı ve eğitimcilerin çalıştığı kurumlara göre dağılımları, cinsiyetleri, akademik düzeyleri, klasik saksafon tecrübe süreleri gösterilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan İracı ve Eğitimcilerin Çalıştığı Kurumlara Göre Dağılımları, Cinsiyetleri, Akademik Durumları, Klasik Saksafon Tecrübe Süreleri

DEĞİŞKENLER		Sayı	%
Çalıştığı Kurum	Slh. Kuv. Bando Okll. K.lığı	2	40
	Armoni Mızıkası K.lığı	1	20
	Hava Kuvvetleri Bando K.lığı	1	20
	Jandarma Gn. K.lığı Bandosu	1	20
	Toplam	5	100
Cinsiyet	Kadın	-	-
	Erkek	5	100
	Toplam	5	100
Akademik Düzey	Doktora	-	-
	Yüksek Lisans	2	40
	Lisans	3	60
	Toplam	5	100
Klasik saksafon tecrübe süreleri	1-5 yıl arası	1	20
	6-11 yıl arası	2	40
	11 yıl ve üzeri	2	40
	Toplam	5	100

3.3. Veri Toplanması

Araştırma verileri nitel verilerden oluşmaktadır. Bu nitel veriler literatür taraması ve görüşme yolu ile elde edilmiştir. Görüşme formu 10 soru ile

yapılandırılmış ve formun uygulanması maddi olanaklar dahilinde telefon-internet aracılığı ile yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Literatür taraması ile belirlenen kaynaklar araştırmanın önceden belirlenen içeriğine uygun şekilde aktarılmıştır. Yapılan görüşmeler yazılı metin olarak bilgisayar ortamına geçirilerek betimsel çözümleme yöntemi kullanılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, alt problemlerin sırasına uygun olarak saksafon icracı ve eğitimcilerinin başlangıç düzeyi saksafon icrasına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Saksafonu öğrenirken çalgının imkan ve kabiliyetleri (mekanizması ve ses genişliğinin elverdiği tüm teknik ve müzikal sınırlar) hakkında bilgi sahibi olmanın önemi konusunda görüşler nelerdir?

K.1. Öncelikle şu bilinmelidir ki çalgı kişinin bir uzvu gibidir. Bu açıdan bakıldığında çalgı artık kendine ait bir parça ise kesinlikle iyi tanınmalıdır. Nelere sahip olduğu ve dolayısıyla neler yapabileceğini bilmek adına önemli bir adımdır çalgıyı tanımak. Çalgının özelliklerinin kuramsal olarak bilinmesinin ilerideki aşamalarda yani uygulama kısmında öğrenmeyi hızlandıran bir etken olacağını düşünüyorum.

K.2. Saksafon icrasından önce belirttiğiniz özelliklerinin bilinmesi konusu her zaman önem verdiğim konu olmuştur. Saksafon tür olarak farklı ses renklerine sahiptir ancak mekanizma sistemi neredeyse çoğunda aynıdır. Dolayısıyla seçeceği saksafon türünü kişinin beğendiği ses rengi belirler diyebiliriz. Devamında ise neler yapabileceğini usta saksafon icracılarından görerek öykünebilir. Bu aşamanın ilk sırada olması gerçekten önemlidir.

K.3. Saksafonu çalmaya başlamadan önce bu bilgilerin nazari olarak belirtilmesi güzel bir fikir ancak öğrenme aşamasında da devam ettirilmesi gerekli diye düşünüyorum. Çalgı öğrenirken teoriye ne kadar yaklaşsanız o kadarlık verim alırsınız.

K.4. Saksafoncu olarak aynı zamanda eğitimci olarak yöntem olarak en verimli bulduğum yaklaşım diyebilirim. Şu açıdan bakarsanız aslında siz bu çalgıyı kabul etmişsiniz ya da çalmaya uygun bir fiziksel yapınız var ve onu tanımanız gerekmektedir. Bu aşamanın atlanması uygulama yani icra kısmında hiç fikriniz olmayan bir kişi ile konuşmaya çalışmak kadar zor ve sıkıcı olabilir. Dolayısıyla bu yaklaşımınızın ilk aşamada olması gerektiğine inanıyorum.

K.5. Saksafon öğrenirken bunların göz önünde bulundurulması gereklidir ancak bu uygulamanın öğrenen kişinin algı ve psikolojik yapısı ile doğru orantılı gitmesinin uygun olacağını değerlendiriyorum. Kısacası öğrenen kişi, motor beceri sürecinde yani ses üretme aşamasında da bunu keşfedebilir. Tabii ki başlangıçta verilmesi uygundur.

Eğitimci ve icracıların, saksafon öğrenme aşaması için çalgının mekanizması, imkan ve kabiliyetlerinin bilinmesine yönelik konularda fikir birliği içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Bu konunun eğitimci ve icracıların saksafon konusunda öncelikli bir beklentide olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Başlangıç düzeyi klasik saksafon icrası için kuramsal ve uygulamalı öğrenme aşamaları hakkındaki görüşler nelerdir?

K.1. Saksafon icrasına yönelik öğrenme aşamaları aslında birbiri ile iç içe geçmiş bir yapıdadır diyebiliriz. Kişi, motor öğrenme süreci yani ses çıkarmaya başlama uygulama sürecinin içindeyken aynı anda öğrendiği teorik bir bilgi ile kuramsal sürecin içinde olabilir. Anlaşıldığı üzere bahsettiğiniz süreçlerin beraber düşünülmesi gerektiği kanatındeyim.

K.2. Çalgı eğitiminde birçok farklı yaklaşım ve yöntem bulunmaktadır. Aslında bu çeşitlilik toplumsal belirli algı durumlarını içine almaktadır. Kuramsal ve uygulamalı olarak ayrı periyotlar kullanıldığı gibi her ikisinin birlikte götürüldüğü durumlarda göze çarpmaktadır. Esasen bunu öğrenci ile birlikte bir karar verme sürecinden sonra uygun

olacağını değerlendiriyorum. Eğer algı olarak düşük bir eşik söz konusu ise uygulamalı süreç zorlanabilir ve çalgıya karşı soğukluk dahi oluşabilir. Motivasyon unsuru kuramsal ve uygulamalı aşamaları şekillendirir.

K.3. Anladığım kadarıyla kuramsal öğrenme aşaması ile teorik bilgilerin verilmesini kastediyorsunuz. Bu aşamada diyaframdan, bek-ağızlık ve çalma pozisyonuna kadar saksafonu ilgilendiren tüm bilgiler değerlendirilebilir. Tabii bunların önceden bilinmesi uygulama kısmında motor öğrenme sürecini motive edebilir. Uygulamalı aşama fiziksel ve duyuşsal aktivitenin çalıştığı bir süreçtir dolayısıyla kuramsal bilgiler bu aşamayı besleyici niteliktedir denilebilir.

K.4. Başlangıç düzeyinde saksafon icrasına yönelik uygulanan yöntemler farklılık gösterebilir. Kullanılan çalgı metotları kuramsal bilgiyi sunarken hemen ardından uygulamayı beklemektedir. Bu durumu eğitici, öğrenen kişinin potansiyeline göre değerlendirip süreci değiştirebilir. Şahsi tecrübelerime dayanarak bahsettiğiniz aşamaların, öğrenen kişinin (potansiyeli) de içinde bulunduğu bütünlük bir süreci temsil ettiğini söyleyebilirim. Ancak önem sırasını soruyorsanız tabii ki kuramsal bilgi öncelikle verilip uygulama ile çıktısının ne seviyede olduğu görülür.

K.5. Çalgı eğitiminde mesafe kat etmek için önce teorik bilgi sunmak ardından uygulamada nasıl olduğunu görmek gereklidir. Bu sizin bahsettiğiniz kuramsal ve uygulamalı süreci açıklayabilir. Birbiri ile içli dışlı bir alan olarak düşünüyorum. Bu kısımda ilk önce zihinsel hareket başlar devamında onun fiziksel uygulaması için bir işleme süreci gereklidir. Ne kadar doğru teorik bilgi verilirse verilsin doğru uygulama zaman alacaktır. Ancak icracının kapasitesi bunu etkileyen bir faktördür. Özetle eğitmen ve icracılar her iki aşama için farkındalık kazanmalı ve bilinçli bir şekilde bu süreci işlemelidir.

Eğitmen ve icracılar, başlangıç düzeyi saksafon icrası için kuramsal ve uygulamalı öğrenme aşamaları hakkında her iki sürecin birlikte ve eşgüdümlü gittiğine dair görüş bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra iki katılımcı, öğrencinin ya da öğrenenin de

kuramsal ve uygulamalı süreçte algısı doğrultusunda hızlı yol katedebileceğine ait görüş bildirmiştir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Başlangıç düzeyi klasik saksafon icrasında materyal seçimleri hakkındaki görüşler nelerdir?

K.1. Başlangıç olarak saksafon eğitiminde çalıcının, teknik ve müzikal olarak çalış yapısını bozmayacak ve ısınma çalışmalarındaki çalma prensibini değiştirmeden çalabileceği bir materyal çizelgesi takip edilmelidir ve bu çizelge çalıcı geliştikçe kontrollü bir biçimde zorlaştırılmalıdır.

K.2. Kullanılacak materyalin verimliliği, öğrenci üzerindeki etkileri tespit edildikten sonra öğrenciyi motive edici olması için materyal değişikliği yapılabilir. Monoton bir düzen öğrencinin gelişimini sınırlayıcı özelliğe sahiptir. Gelişime dayalı bir süreç için materyal çeşitliliği zorunluluktur.

K.3. Başlangıç düzeyi için materyalden önce temel olan bek- ağızlık ve dudak pozisyonunun doğru bir şekilde oturtulması, doğru, rahat ve temiz ses çıkartılması için çok önemlidir; tüm bu altyapı sağlandıktan sonra öğrencinin durumuna göre materyal seçimi yapılır.

K.4. Başlangıç düzeyi bütün enstrümanlar da önemli olduğu gibi saksafonda da en önemli eğitim dönemidir. Bu dönem bir saksafoncu için bütün müzik yaşamının temelini oluşturacaktır. Bu yüzden öğrenci de eğitimde çok titiz olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında başlangıç düzeyi saksafon eğitiminde ton kalitesi, temiz ses üretimi, legato ve dilli çalışmaları bünyesinde içeren, çalışma güdüsünü bozmayacak türde materyaller tercih edilmelidir. Müzikal etütler, piyano eşlikli teknik çalışmalar yapılır.

K.5. Öncelikle başlangıç düzeyi bir saksafoncu için uzun sesler üfletilir. Çünkü o sesi nasıl üfleyeceğini, sağlıklı ve düzgün bir entonasyonla üflemeyi öğrenir. Uzun

seslerden sonra gamlar, arpejler, bağlı ve dilli olarak çalıştırılmalı, uygun etüdüler eşliğinde gittikçe artan bir çalışma temposu dahilinde bir yol izlenmelidir.

Eğitimciler başlangıç düzeyi saksafon eğitiminde materyal seçimlerinde uzun ses çalışmaları, gamlar, arpejler, bağlı ve dilli çalışmalar (legato ve staccato), uygun teknik ve müzikal etütler, piyano eşlikli parçalar egzersizlerin tercih edilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir.

Bununla birlikte katılımcıların belirli bir metot ismi vermeyişleri, geleneksel öğretim yöntemlerini tercih ettikleri yönünde görüş uyandırmaktadır.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; bulgular ve yorumlar bölümünde ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar ışığında geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırma literatür taraması ile elde edilen veriler ve bunların saksafon eğitimci ve icracılarının başlangıç düzeyi klasik saksafon icrasına yönelik düşüncelerinin belirlenmesi sonucu ortaya konulmuştur.

Araştırma için yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve istekli 5 saksafon eğitimci ve icracısına bu görüşme formu uygulanmıştır. Veriler nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak doğrudan aktarılmış ve yorumlanmıştır.

Birinci alt probleme ilişkin elde edilen verilerin sonucuna göre; eğitimci ve icracıların, saksafon öğrenme aşaması için çalgının mekanizması, imkan ve kabiliyetlerinin bilinmesine yönelik konularda fikir birliği içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu durum eğitimci ve icracıların saksafonun imkan ve kabiliyetleri konusunda öncelikli bir beklentide olduğunu göstermesi bakımından önemlilik arz etmektedir. Kuramsal temek uygulama çalışmalarının içerisinde önemli bir şekilde ele alınmalıdır. Psikomotor beceri geliştirilirken kuramsal öğrenmelere önem verilmelidir.

İkinci alt probleme yönelik elde edilen bulgulara göre; eğitimci ve icracılar başlangıç düzeyi saksafon icrası için kuramsal ve uygulamalı öğrenme aşamaları hakkında her iki sürecin birlikte ve eşgüdümlü gitmesi gerektiğine dair görüş bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra iki katılımcı, kuramsal ve uygulamalı öğrenme aşamasında öğrencinin ya da öğrenenin de algısının sürecin hızına doğrudan etki yaratacağına ait görüş bildirmiştir. Çalgı eğitimi özel alan eğitimidir ve bireysel

algılama ve kavrama gücü sürece direk etki etmektedir. Bu çerçevede süreç bireysel olarak kurgulanmalı ve ihtiyaçlara göre düzenlenmelidir.

Üçüncü alt probleme yönelik bulgulara göre; eğitimciler başlangıç düzeyi saksafon eğitiminde materyal seçimlerinde uzun ses çalışmaları, gamlar, arpejler, bağlı ve dilli çalışmalar (legato ve staccato), uygun teknik ve müzikal etütler, piyano eşlikli parçalar egzersizlerin tercih edilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Bununla birlikte katılımcıların belirli bir metot ismi vermeyişleri, geleneksel öğretim yöntemlerini tercih ettikleri yönünde görüş uyandırmaktadır. Ayrıca bu durum bu alanda özellikle yeniden yapılandırılacak askeri bando okullarında eğitim süreçlerinin usta-çırak yöntemiyle yürütüldüğü düşüncesini de uyandırmaktadır.

Bu araştırmada, klasik saksafon icrasında başlangıç düzeyinde ses üretimi konsepti ile temel artikülasyon tekniklerinin kullanımı ve sesin ekspresif (ifadeli), müzikal anlatımlara uygun icrasına yönelik yöntem ve yaklaşımlar sunulmuştur. Başlangıç düzeyinde bir saksafon icrasında, sesin üretiminden, ekspresif çalma teknikleri ile müzikal ifadelerin uygulanmasına kadar geçen süreç çalışmayı ortaya koyan yöntem dahilinde oluşturulmuştur. Böylece iyi bir icraya yönelik algının daha hassas ve dikkate değer boyutlarda artırılabilmesi mümkün olabilecektir.

Bu çalışmada saksafon klasik anlamda bir değerlendirme ve araştırmaya tabi tutulmuştur. Başlangıç düzeyinde bir icrada çalgıya adapte olmak adına; saksafon mekanizması ve ses genişliği, ses üretimi ve ekspresif çalma teknikleri çerçevesinde ele alınmış ve konular bu fikirler ekseninde sınıflandırılmıştır. Başlangıç düzeyinde bir klasik saksafon icrasında sesin üretimi ile başlayan süreç belirli kuramsal ifadeler ve temel teknik uygulamalar dahilinde sunulmuştur. Devamında ekspresif çalma teknik ve yöntemleri ile icraya yönelik müzikal algı ve çalgıya hakimiyet dikkate değer boyutlarda artırılabilir.

Sonuç olarak ülkemizde klasik saksafon icrasına yönelik eğitimin özel, resmi ve akademik düzeyde yaygın olmayışı kaynak yetersizliğine neden olmaktadır.

Bu çalışma ile başlangıç düzeyi icraya yönelik konsept ve teknikler oluşturularak;

1. Müzikal alt yapısı olan kişilerin özel eğitimci nezaretinde başlangıç düzeyinde saksafon öğrenmeleri için kaynak ihtiyacının önemli olduğu görülmüştür.
2. Üfleli ve vürcalı çalgılar alanında icracı yetiştiren önemli bir eğitim kurumu olan Silahlı Kuvvetler Bando Meslek Yüksek Okulu halihazırda eğitim-öğretime ara vermiş olmasına rağmen yeniden yapılandırılacak olan Önlisans programlarında saksafona yeni başlayacaklar ve eğitimciler için kaynak açısından çalgı eğitim sürecine ve devamındaki müzikal gelişime derinlik katabilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.
3. Konservatuvarlar ve müzik eğitimi bilim dallarında açılacak olan klasik saksafon bölümlerinde, bu çalışmanın kapsam ve içeriği bakımından başlangıç düzeyi için kaynak teşkil edebileceği düşünülmektedir.
4. Bu çalışmanın önemli bir kısmını oluşturan ses üretim konsepti (diyafram, üfleme ve çalma teknikleri ile) açısından temel birçok noktaya temas eden ayrıntılı yöntem ve yaklaşımlar üfleli birçok çalgı ile ortaklık gösterdiğinden belirli bir noktaya kadar diğer üfleli çalgılar içinden böyle bir çalışmanın yararlı olabileceği düşünülmektedir.
5. Akademik anlamda eğitim ve formasyonu yeterli olmayan icracı eğitimcilerin çalışmayı meydana getiren yöntem ve yaklaşımlar ile klasik saksafon eğitiminde bilgi aktarımını daha kapsamlı bir çizgide sağlayabileceği,
6. Usta çalıcı, eğitimci ve akademisyenler tarafından kullanılan kuramsal olgu ve temel teknik uygulamaların akademik bir dilde derlenmesi ile eğitimci-öğrenci arasındaki tecrübe ve bilgi aktarımına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca mevcut kullanılan yöntem ve yaklaşımların değerlendirilmesi ve geliştirilmesi açısından önemli bir kaynak oluşturabileceği öngörülmektedir.

5.2. Öneriler

- Araştırmada belirtilen yöntem ve tekniklerin tümünün düzenlenmiş olduğu bir metot vb. öğretim materyali oluşturulması önerilebilir.
- Araştırmada belirtilen yöntem ve tekniklerin dahil edildiği bir öğretim programı oluşturulması öngörülmektedir.
- Bu araştırmada başlangıç düzeyi klasik saksafon eğitimine yönelik bilgiler derlenmiş ve görüşler alınmıştır. Benzer çalışmaların saksafon eğitiminin daha sonraki düzeyleri için de yapılması önerilmektedir.
- Bu çalışmada, içeriği açısından ses üretim konsepti ile ilgili diyafram kullanımı, diyafram egzersizleri, nefes egzersizleriyle ve ses üretimine destek olacak tüm kasların kullanımı ve gelişimiyle ilgili detaylı bilgiler sunulduğu için belirli bir kademeye kadar diğer nefesli çalgıların da faydalanabileceği bir kaynak olarak düşünülebilir.
- Kompozisyon beste ve arenje gibi çalışmalarda saksafon ailesinin ses genişliği ve duyuluşuyla ilgili bilgiye tecrübeye sahip olmayan bireylerin uygun olmayan saksafonlara uygun olmayan duyuluşlarla yazımlar yaptığı ve gerekli duyulumun ve müzikal doygunluğun oluşmadığı gözlemlenmiştir. Bu araştırmanın bu konuda da besteci ve aranjörlere kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.
- Saksafon eğitimi veren yada verecek olan kurumların öğrenci seçimlerinde kişinin saksafon icrasına yönelik fiziksel yeterliliklerinin belirlenmesinde araştırmada belirtilen kriterlerin göz önünde bulundurulması önerilmektedir.
- Son yıllarda ülkemizde önemi anlaşılmaya başlanan doğru nefes alma teknikleri konusunda bu çalışmanın faydalı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Anıt, F. (1999). *Üflemeli Çalgılarda Nefes Oluşumu ve Nefes Tekniği*. Çukurova Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi.
- de Villiers, A. A. (2014). *The Development of The Saxophone 1850-1950: its influence on performance and classical repertory*. University of Pretoria: Master Thesis.
- di Marco, E. (2011). *A Daily Technical Routine and Australian Tertiary Level Classical Saxophonists*. Queensland Conservatorium Griffith University: Bachelor of Music Dissertation.
- Denny-Chambers, K. (2014). *Clarinet Articulation: Fundamentals and Definitions for Students*. [Çevrim-içi: www.918clarinet.com/clarinet-tips/articulation], Erişim tarihi: 18 Ağustos 2015.
- Fandetti, M. (2015). *French and American Music: Teachers, Disciples, and the Significance of Paris*. California State University: Master Thesis.
- Eriksson, U. J. (2012). *Finding Pedagogical Strategies for Combined Classical and Jazz Saxophone Applied Studies At The College Levels*. University of Northern Colorado: Doctoral Dissertations.
- Gillis, G. (2008). *Sound Concepts for The Saxophonists*. Canada: Canadian Winds Spring Printemps.
- Germen, A. G. (2013). Klarinet eğitiminde entonasyon problemlerini azaltmaya yönelik çalışma yöntemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 181-193.
- Hart, H. (2010). *June 28, 1846: Parisian Inventor Patents Saxophone*. [Çevrim- içi: www.wired.com/2010/06/0628saxophone-patent]. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2015.
- Hofmann, A. Goebel, W. (2014). Production and perception of legato, portato and staccato articulation in saxophone playing, *Frontiers in Psychology Journal*, 5, 1-10.

Hovey, N. W. (1950). *Daily Exercises for Saxophone*, Van Nuys CA: Alfred Publishing Co. Inc.

Kane, J. B. (2004). *Vibrato for Beginners*, Cambridge: Jazzpath Publishing.

Liebmann, D. (1989). *Developing A Personal Saxophone Sound*, Massachusetts: Dorn Publications.

Macdonald, C. (2014). *Introducing Extended Saxophone Techniques Book & DVD*, Los Angeles: Mel Bay Publications.

Murphy, P. (2013). *Extended Techniques for Saxophone An Approach Through Musical Examples*. Arizona State University: Doctoral dissertation.

Nykanen, A. (2004). *Methods for Specification of Sound Quality Applied to Saxophone Sound*. Lulea University of Technology: Licenciate Thesis

Önlü, A. (2014). *Müzik Öğretmenliği Lisans Programlarına Yönelik Saksafon Öğretimi Programı Tasarısı ve Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi: Doktora Tezi

Taylor, M. (2012). *Teaching Extended Techniques on the Saxophone: A Comparison of Methods*. University of Miami: Doctoral Essay

Teal, L. (1963). *The Art of Saxophone Playing*, New Jersey: Summy- Birchard Music.

The History of The Saxophone. (2014) *The History of The Saxophone*. [Çevrim-içi: www.the-saxophone.com/history-of-the-saxophone.html], Erişim tarihi: 16.08.2015.

EKLER

Görüşme Formu

Bu Görüşme “Başlangıç Düzeyi Saksafon İcrasında Ses Üretim Konsepti ve Ekspresif Çalma Teknikleri” konulu araştırmaya veri toplamak amacıyla geliştirilmiş olup, başlangıç düzeyi saksafon eğitimi alan öğrencilerin karşılaştıkları genel sorunları, farklı eğitimcilerin görüşleriyle ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. **Başlangıç Düzeyi Saksafon İcrasında Ses Üretim Konsepti ve Ekspresif Çalma Teknikleri**’ne ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir durum tespiti yapması amaçlanan bu araştırmaya vereceğiniz cevaplar büyük bir önem taşımaktadır. Bu görüşmeden elde edilecek veriler başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

1. **Cinsiyetiniz:** Erkek () Kadın ()
2. **Çalıştığınız Kurum:**
3. **Eğitim Durumunuz:** Lisans () Y. Lisans () Doktora () Sanatta Yeterlik ()
4. **Çalışma Süreniz:** 1-5 Yıl () 6-11 Yıl () 11 Yıl ve üzeri ()
5. **Saksafonu öğrenirken çalgının imkan ve kabiliyetleri (mekanizması ve ses genişliğinin elverdiği tüm teknik ve müzikal sınırlar) hakkında bilgi sahibi olmanın önemi konusunda bilgi verir misiniz?**
6. **Başlangıç düzeyi klasik saksafon icrası için kuramsal ve uygulamalı öğrenme aşamaları hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Lütfen belirtiniz.**
7. **Başlangıç düzeyi klasik saksafon icrasında hangi materyalleri kullanmaktasınız? Lütfen açıklayınız?**
8. **Müzikal ve sanatsal gereklilikler doğrultusunda ekspresif çalma teknikleri hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Lütfen belirtiniz.**
9. **Çalgı performansında ekspresif çalma tekniği konusundan yararlanmak sizce önemli midir? Lütfen açıklayınız?**
10. **Saksafon çalgı eğitimi sürecinde yararlandığınız kaynaklar nelerdir ve bu kaynakları yeterli buluyor musunuz? Lütfen açıklayınız.**

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Çağlar ÇALIŞKAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara 04.09.1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar
Eğitim Bölümü Müzik Eğitim Anabilim Dalı (2005-2009)
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Türk Silahlı Kuvvetleri Jandarma Genel Komutanlığı
Bandosu Marmaris Belediyesi Özel Kalem Müdürlüğü

İletişim

E-Posta Adresi : caliskancaglar@hotmail.com